

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENE VICTOR. HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN. C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

BESCHOUWINGEN OVER DE JONGSTE VLAAMSE RECHTSLITERATUUR 1971-1973 (SLOT)

Op het gebied van het strafrecht en de criminologie publiceerde Dr. J.M. Michiels in de Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij een nieuwe uitgave van het beroemd boek van Cesare Beccaria *'Over misdaden en straffen'*. Over dit werk wordt regelmatig gehandeld in alle cursussen betreffende het strafrecht, waarbij telkens zijn grote betekenis in de geschiedenis van de criminologie en van de strafrechtswetenschap wordt onderstreept. Het groot belang van het boek wordt door de juristen te goeder trouw aanvaard doch zij die het werkelijk gelezen en bestudeerd hebben zijn voorzeker gering in aantal. Dit is grotendeels te wijten aan het feit dat de tekst moet opgezocht worden in oude uitgaven en dat er geen editie voor onmiddellijk gebruik voor de hand ligt.

Hieraan werd nu verholpen. Dr. J.M. Michiels heeft ons hier een nieuwe Nederlandse vertaling van deze Italiaanse tekst bezorgd, doch hij laat deze tekst voorafgaan door een breed opgevatte studie over de persoon, het leven en het werk van Beccaria, waarvan meestal weinig door onze juristen gekend is.

Laten wij er in de eerste plaats op wijzen dat de Nederlandse tekst die door Dr. Michiels werd uitgewerkt uitstekend is en gesteld is in een voortreffelijke taal waardoor de lectuur van het boek gemakkelijk en aangenaam gemaakt wordt. De stijl doet zeer modern aan en men leest deze vertaling als ware het een pas geschreven werk.

Het was voor mij een eigenaardige ervaring dit geschrift waarvan ik vele jaren geleden kennis genomen had in een Franse vertaling, thans in een degelijk Nederlands te herlezen. Hoeveel beter heb ik mij thans kunnen rekenschap geven van de grote betekenis der figuur van Beccaria, van het hoog wetenschappelijk gehalte van zijn boek en van het uitzonderlijk belang ervan voor de geschiedenis van het strafrecht. Niet

alleen de strijd van Beccaria tegen de doodstraf en tegen de pijnbank, dwingen onze bewondering af, doch over talrijke zeer actuele vraagstukken van het strafrecht geeft hij ons beschouwingen en bedenkingen die volkomen thuis horen in de hedendaagse penale problematiek.

Het boek komt echter slechts ten volle tot zijn recht door de uitvoerige studie die door Dr. Michiels gewijd is geworden aan het leven en de werken van Cesare Beccaria. Het is een studie die haast driehonderd bladzijden telt en die een breed uitgewerkte biografie van de auteur vormt, waardoor wij een massa wetenswaardigheden leren, die ons vroeger onbekend waren. Deze studie heeft aan Dr. Michiels veel arbeid en inspanning gekost. Al wat hem op het spoor kon brengen van nieuwe gegevens over de persoon en de geschriften van Beccaria heeft hij nagespeurd en hij heeft aldus een boek kunnen samenstellen dat ons op exhaustieve wijze mededelingen verstrekt die ons dichter brengen bij de bestudeerde auteur.

Prof. Van Bemmelen der Universiteit te Leiden, die voor het werk een voorwoord schreef, wijst erop hoe het boek van Beccaria, zowel in Nederland als in België, opnieuw in het centrum staat van de belangstelling. Hij doet hierbij opmerken dat de voornaamste redenen hiervan misschien de overeenkomst is tussen onze tijd en de tweede helft van de 18e eeuw wanneer, evenals heden ten dage er een diep gevoeld onbehagen bestond ten aanzien van de economische, morele en sociale toestanden in de wereld. Op originele wijze maakt prof. Van Bemmelen een vergelijking tussen Beccaria en Herbert Marcuse, die zulk een grote invloed heeft op de contesterende jeugd van onze tijd. Merkwaardig is dat Beccaria en Marcuse beiden hetzelfde doel nastreven namelijk het grootst mogelijk geluk voor iedereen. Beccaria geeft echter nergens

blijk van anarchistische neigingen en verklaart integendeel ernaar te streven het wettig gezag te verstevigen.

Een grote kloof scheidt de opvattingen van Beccaria van deze der moderne strafrechtswetenschap. Beccaria is een tegenstander van de individualisatie der straf; toerekeningsvatbaarheid of toerekenbaarheid komen in zijn boek niet aan de orde; aan het strafrecht voor de jeugd besteedt hij geen aandacht. Toch was zijn boek een daad van moed; hij heeft in het strafrecht een volledige revolutie tot stand gebracht en zijn werk, hoe klein ook in omvang, heeft gedurende een gehele eeuw aan strafrecht en strafprocedure richting gegeven. De inleiding van prof. Van Bemmelen situeert op merkwaardige wijze wat de wetenschap aan Beccaria verschuldigd is.

In de studie van Dr. J.M. Michiels wordt ons dan heel het leven en de activiteit van Beccaria verteld. Hij behoorde tot de begoede adel te Milaan, dat in zijn tijd onder Oostenrijks gezag stond. Hij was op school een middelmatige leerling die goede begaaftheden bezat voor talen en wiskunde. Hij studeerde rechten aan de universiteit te Pavia en hij werd sterk beïnvloed door de werken van de grote wijsgeren uit de verlichtingsperiode. Zijn belangstelling ging hoofdzakelijk naar wat men in die tijd de Kameraalwetenschap noemde, die bestaat uit een mengeling van staathuishoudkunde en administratief recht. Zijn eerste verhandeling was er één over de 'Muntverwarring' en niets wees erop dat hij zich speciaal zou interesseren voor de strafrechtswetenschap. Het is in het midden van de Academie der Pugni dat hem door zijn vrienden de taak werd opgedragen een boek te schrijven over misdrijven en straffen. Hij heeft zijn boek samengesteld in een minimum van tijd, doch het was tenslotte, in de lijn van zijn wetenschappelijke belangstelling, een bijkomstigheid.

Het boek lokte zeer spoedig allerlei reacties uit, zowel in gunstige als in ongunstige zin. Het werd weldra bekend over heel Europa. Het werd in het frans vertaald door Morellet en Beccaria werd naar Parijs uitgenodigd om aldaar deel te nemen aan het intellectuele leven. Hij werd door de Russische Keizerin Catharina II uitgenodigd om naar Rusland te komen en aldaar mede te werken aan de herziening van het strafrecht, uitnodiging die hij afwees.

In zijn stad werd hij aan de Palatijnse school benoemd tot hoogleraar in de staathuishoudkunde doch hij verkoos spoedig een benoeming in de hoge administratie, waar hij met ijver deel nam aan economisch, financieel en juridisch hervormingswerk. Hij schreef over allerlei onderwerpen van Kameralistiek tractaten en adviezen, helemaal buiten de sfeer van de strafrechtswetenschap.

Hij overleed plotseling op 57-jarige leeftijd te Milaan aan een hartkwaal, in 1794. Na zijn dood ging de erkenning van zijn grote betekenis in stijgende lijn; zijn werk werd in alle Europese talen vertaald en in

alle landen hebben er herdenkingen plaats gehad bij allerlei gelegenheden om zijn nog steeds actuele betekenis te onderstrepen.

In een tweede titel van zijn studie handelt de heer Michiels over het boek van Beccaria 'Over misdaden en straffen'. De opvattingen van Beccaria over het strafrecht en zijn algemene beginselen, worden met grote nauwgezetheid ontleed. De scherpe argumentatie tegen de doodstraf wordt weergegeven met de beschouwingen van Beccaria over de andere soorten straffen. Voor het strafprocesrecht is het zijn verpletterende kritiek op de toepassing van de pijnbank die wordt uiteengezet samen met de misbruiken van de voorlopige hechtenis. De heer Michiels wijst erop dat Beccaria zich geen rekenschap schijnt gegeven te hebben van het nut van de bijstand van een advocaat voor de verdachte. Beccaria voelt weinig voor de juristen; hij kant zich tegen rechtsgeleerden als beroepsrechters en verkiest de rechtspraak door gezworenen; hij betwijfelt zelfs het nut van de rechtswetenschap en zegt in het zevende hoofdstuk van zijn boek 'gelukkig het land waar de kennis van de wet geen wetenschap is'.

De auteur geeft ons hierna een studie van de verschillende varianten die van de oorspronkelijke tekst bestaan en heeft ook een grondige studie gemaakt van alle vertalingen die van het werk van Beccaria te vinden zijn.

In een afzonderlijke titel bespreekt Dr. Michiels de verhouding tussen Beccaria en Voltaire, die zelf een commentaar schreef op het boek 'Over misdaden en straffen'. Voltaire had een zeer grote belangstelling voor het strafrecht. Hij had zich met heftigheid ingezet voor zaken Callas en Sirven en hij heeft zich in talrijke geschriften op de meest lovende wijze uitgelaten over het boek van Beccaria.

Na deze zeer uitvoerige studie volgt dan, in nieuwe vertaling, de tekst van Beccaria's beroemd werk.

Het geheel is uitgegeven op een zeer handige wijze, in een smaakvolle band en deze uitgave doet eer aan de Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij. De jonge juristen van deze tijd zullen voorzeker Dr. Michiels dankbaar zijn dat hij zich de moeite getroost heeft om één van de monumenten van de strafrechtswetenschap, dat al te weinig gekend is en dat nog zulke grote actuele betekenis heeft, dichter bij de lezer te brengen.

**

In de herfst van 1971 werd door de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de Universiteit te Gent een postgraduate leergang ingericht voor economisch en financieel recht. Dit initiatief kende een zeer groot succes en meer dan 200 juristen, economen en bedrijfsleiders hebben aan deze leergang deelgenomen. Thans werden de lessen die gedurende deze cursus werden gegeven gepubliceerd door Prof. G. Schrans en zijn assistent, de heer J. Grootaert. Het is een lijvig boek geworden van bijna 500 blz., getiteld 'Econo-

misch en financieel recht vandaag', (Gent, S.V. Gakko) waarin alle problemen die in het tegenwoordig tijdsgewricht gesteld worden op het gebied van het economisch en financieel recht langs alle facetten worden belicht en besproken. Het geheel vormt een merkwaardige synthese van deze zo actuele en belangrijke sectoren van het recht.

De inhoud van het boek is zo breed en zo rijk dat het ons slechts mogelijk is enkele gegevens aan te stippen die, naar wij hopen, van aard zullen zijn een groot aantal belangstellenden er toe aan te zetten het boek te lezen en te bestuderen.

De eerste les die in het verzamelwerk voorkomt is een 'overzicht van het economisch en financieel recht' van de hand van *prof. Guy Schrans*, die het initiatief nam zowel van de organisatie van de postgraduate leergang als van de uitgave van het boek. In dit overzicht tracht de auteur het eigen gebied van het economisch en financieel recht scherp te omlijnen, zijn bestaansreden te rechtvaardigen, zijn specifieke eigenschappen te ontleden en zijn werkelijke betekenis te doorpeilen. Hij gaat na welke pogingen reeds ondernomen werden om in het economisch en financieel recht, dat op eerste gezicht een werkelijke chaos vormt, enige systematiek te brengen, terwijl hij ook regelmatig de normen die deze rechtstakken beheersen toetst aan de praktijk van het economisch en financieel leven. Achtereenvolgens bespreekt de auteur de juridische grondslagen van de behandelde stof, de economische agenten, het orderingsrecht, het beleid en het doelmatigheidsrecht op economisch en financieel gebied en uiteindelijk de handhaving van het economisch en financieel recht. Het groot aantal wetten en besluiten die op dit terrein werden uitgevaardigd krijgen de juiste plaats aangewezen die hun in het geheel toekomt en de uitgebreide wetgeving die dikwijls aan de jurist voorkwam als een enigszins willekeurige menigvuldigheid, wordt hier herschapen in een zinvol en systematisch geordende synthese.

Na het kwantitatief onderzoek waarin het eigen gebied van het economisch en financieel recht wordt aangewezen komt dan het kwalitatief onderzoek waarin schrijver de bijzonderste kenmerken van het economisch en financieel recht opspoort. Hier onderkent hij een voortschrijdende vervaging van het onderscheid tussen publiek recht en privaatrecht, een collectivisering in het economisch en financieel recht waardoor een kloof ontstaat tussen eigendom en gezag, en verder stelt hij vast hoe het een hervormingsrecht is waardoor nieuwe maatschappelijke structuren tot stand gebracht worden, dat gekenmerkt is door mobiliteit en plasticiteit, dat een hernieuwde rechtsbescherming eist en dat eigen waardeschalen biedt.

Na dit merkwaardig inleidend overzicht volgen dan een reeks studiën van de hand van uitmuntende specialisten.

Prof. J. Limpens behandelt 'De eenmaking van het handelsrecht in internationaal verband' en gaat na

hoe in de verschillende landen deze eenmaking werd nagestreefd, terwijl zij sterk belemmerd werd door het regionalisme. Hij legt er de klemtoon op dat de commercialisten op het vlak van de eenmaking van het recht steeds baanbrekend werk hebben verricht.

Prof. R. Van de Putte behandelt 'het juridisch statuut van de onderneming' en legt er de klemtoon op hoe België nog geen volkomen uitgewerkt ondernemingsrecht bezit, hoe broksgewijze een zekere wetgeving tot stand kwam, doch hoe de uitbouw van het statuut der onderneming, dat in alle opzichten voldoende zou geven, nog een taak is voor de toekomst.

De heer *K.J. Mortelmans*, assistent aan de Rijksuniversiteit te Gent, bespreekt het 'Belgisch en Europees recht betreffende de vestiging van ondernemingen' en onderstreept hoe op dit gebied het Belgisch recht grote invloed van het Europees recht heeft ondergaan.

Over 'de Bankcommissie en de openbare uitgifte van effecten' handelt de heer *E. Wymeersch*, assistent aan de Rijksuniversiteit te Gent, terwijl *dr. G. De Clerck*, hoofd van de juridische afdeling van de N.V. Kredietbank, een studie schreef over 'juridische problemen in verband met de kredietverlening'.

Een 'algemeen overzicht van de economische expansiewetgeving' werd uitgewerkt door *Prof. L. De Keyser*, der universiteit te Leuven, die bijzonder de wet van 30 december 1970 onderzoekt, in haar juist perspectief op het nationale en het Europese vlak.

Prof. Claeys-Bouaert handelt over 'de fiscale maatregelen ter bevordering van de economische expansie' en geeft een overzicht van de tijdelijke maatregelen die op velerlei gebied genomen werden om de economie te bevorderen. Hij komt tot het besluit dat een kritisch onderzoek van ons permanent fiscaal recht meer nut zou kunnen opleveren voor het nagestreefte doel.

Over 'het juridisch statuut van de tussenpersonen' vinden wij een bijdrage van *Prof. W. Van Gerven*, die de toestanden die op dit gebied in België bestaan vergelijkt met deze van de naburige landen en ze ook in verband brengt met het Europees recht.

Mr. A. De Caluwé, der Balie van Brussel, schreef een verhandeling over 'weigering van verkoop' en onderstreept hoe de wetgeving op dit stuk slechts in zeer uitzonderlijke omstandigheden zal kunnen toegepast worden, terwijl hij de aandacht vestigt op de tegenstrijdige rechtspraak van het Hof van Cassatie.

Over het zo belangrijk probleem van het Europees kartelrecht bezorgde *Prof. J. Van Damme*, van het Europa-college te Brugge en de vrije universiteit te Brussel, een studie waarin hij de bewering weerlegt dat dit beleid een mislukking zou geweest zijn en dat na twaalf jaar toepassing de rechtsonzekerheid nog al te aanzienlijk is. De auteur is integendeel van mening dat men stilaan de grote lijnen van de politiek die de commissie inzake concurrentie wenst te volgen, tot ontplooiing ziet komen.

Een in het Engels gestelde verhandeling van de heer

Donald L. Holley behandelt 'Special Problems of E.E.C. anti-trust Law', waarin beschouwingen worden ontwikkeld betreffende de rechtspraak van het Hof van Justitie der Europese Gemeenschappen in verband met de octrooien en het mededingingsrecht.

De zo actuele 'Prijzenwetgeving' vormt het voorwerp van een studie door Prof. Paul Eeckman der universiteit te Brussel, waarin de klemtoon gelegd wordt op de voorkeur van de wetgever voor een direct en voortdurend ingrijpen in de prijsvorming boven een aanpak van de mogelijke structurele oorzaken van de prijsverhogingstendens door middel van daadwerkelijk mededingingsbeleid.

De milieubescherming is in alle landen een van de meest acute problemen van deze tijd. Hubert Bocken, assistent aan de Rijksuniversiteit te Gent, bestudeert er de juridische aspecten van. Hij wijst erop hoe het probleem van de financiering der milieuhygiënische maatregelen aanleiding kan geven tot de verstoring van de concurrentieverhoudingen, waardoor de terughouding van vele landen op dit gebied te verklaren is.

Zeer delikaat zijn de vraagstukken betreffende de aansprakelijkheid voor de schade veroorzaakt door bepaalde producten. In de jongste jaren zijn op internationaal gebied menigvuldige gevallen voorgekomen van geneesmiddelen die zware ziekten of verwondingen hebben veroorzaakt, van levensmiddelen die aanleiding hebben gegeven tot vergiftiging, van misvormde kinderen die ter wereld werden gebracht ten gevolge van het innemen door de toekomstige moeder van bepaalde farmaceutische producten en zo meer. Het beoordelen van de aansprakelijkheid in deze gevallen wordt ontleed door Dr. R. Kruithof, assistent aan de Rijksuniversiteit te Gent in het kader van de algemene aansprakelijkheidsregeling zoals zij bestaat in ons Belgisch recht. De auteur vindt er meerdere positieve elementen in, doch betreurt dat de bestaande wetteksten nog steeds een belangrijke hinderpaal vormen voor een bevredigende regeling van deze stof. Hij acht de tijd gekomen voor de wetgever om in te grijpen en hij stelt voor dat de zwaarste aansprakelijkheid zou gelegd worden op de fabrikant van het gebrekkige product die dit risico het gemakkelijkst zou kunnen dragen. Hij zal natuurlijk een verzekering dienen af te sluiten, doch zal misschien niet gemakkelijk een verzekeraar vinden en daarom ziet schrijver de oplossing in een tussenkomst van staatswege of in de oprichting van een waarborgfonds waarin alle producenten een bijdrage zouden dienen te storten.

Over 'de onderneming en het economisch strafrecht' hield de heer J. D'Haenens, substituut procureur-generaal in het Hof van beroep te Gent een lezing, waarin hij betoogt dat het klassieke strafrecht een ontoereikend instrument is voor de handhaving van het economisch beleid. Naar zijn mening vereist de realisatie van een economisch strafrecht een doorbreken van de scheidingsmuren tussen civiele, administratieve en penale sanctie en de opbouw van een stelsel van rechts-

handhaving waarin de drie sanctievormen harmonisch verwerkt zijn. De auteur acht het onontbeerlijk dat de strafrechtelijke verantwoordelijkheid van de onderneming zou erkend worden en dat een bedrijfsstraf zou worden ingevoerd.

'Economisch recht, dienaar van de economie?' is de titel van een bijdrage van prof. A. Jacquemin, hoogleraar te Leuven, die waarschuwt tegen de neiging van de juristen om de realiteiten van het economisch leven op een al te formalistische wijze te benaderen. Het economisme van zijn kant verwaarloost al te zeer de traditionele waarden van het recht zoals rechtszekerheid en billijkheid. Het komt er op aan de juiste verhouding tussen recht en economie te bepalen.

Eindelijk wordt het boek besloten met een vertoog van de Leuvense hoogleraar Prof. J. Vandamme betreffende de toepassing van het art. 86 van het E.E.G.-verdrag waarin de recente jurisprudentie van de Commissie over de toepassing van dit artikel wordt ontleed.

Deze vlugge aantekeningen geven slechts een zeer betrekkelijk beeld van de rijke inhoud van dit boek. Het is gelukkig dat deze postgraduate cursussen werden verzameld en uitgegeven, omdat zij een volledig beeld bieden van alle vraagstukken die in deze tijd gesteld worden op het gebied van het economisch en het financieel recht. De meeste juristen zien niet de samenhang tussen al deze problemen en thans wordt hun, door de studie van dit boek, de gelegenheid geboden het geheel te overzien, de verwantschappen vast te stellen en zich uiteindelijk volledig thuis te voelen in zovele aangelegenheden die hun slechts sporadisch of toevallig bekend waren.

Wij dienen de samenstellers van het werk van prof. G. Schrans en de heer J. Grootaert dankbaar te zijn omdat zij deze uitgave hebben ondernomen en wij mogen ook niet vergeten aan te stippen dat het een werkelijke prestatie geweest is vanwege de uitgeverij, de S.V. Gakko te Gent, om binnen zo korte tijd dit belangrijk werk op de markt te hebben gebracht.

*
**

In verband met het economisch recht wensen wij hier nog bijzonder de aandacht te vestigen op een uiterst gelukkig initiatief dat genomen werd door Prof. G. Schrans en dat heeft aanleiding gegeven tot de publicatie van het boek 'Economie op zoek naar recht'. (Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitgeverij) Onder leiding van Prof. G. Schrans werd dit boek geschreven door de 52 laatstejaarsstudenten die aan de Universiteit te Gent, tijdens het laatste academisch jaar, zijn colleges van economisch recht hebben gevolgd.

Tussen deze studenten werden zeven werkgroepen opgericht, die elk een actueel onderwerp van economisch recht zowel theoretisch als praktisch hebben onderzocht. Na de uiteenzetting van de juridische grondslagen voor het behandelde onderwerp hebben

zij de praktische aangelegenheden besproken, in een reeks interviews, met de bijzonderste belanghebbenden en zij zijn aldus gekomen tot gewichtige en soms originele besluiten.

De methode aangewend door Prof. Schraus om zijn studenten aan te zetten tot wetenschappelijk werk moet van harte toegejuicht worden. Er bestaat voorzeker geen beter middel om hun ijver te prikkelen dan hun de gelegenheid te geven hun eerste wetenschappelijk geschrift te publiceren. En wanneer ze dit doen onder een zo soliede leiding als deze van Prof. Schrans, vormt hun werk daarbij een interessante bijdrage tot de studie van actuele juridische problemen, in verband met de maatschappelijke realiteit.

De opstellen die in dit boek gedrukt werden hebben in de eerste plaats betrekking op het zo omstreden vraagstuk van het benzine-verbruik. De drie eerste dragen de volgende titels 'De benzineprijs onder de loep', 'Het concessiecontract in de autowereld' en 'De contracten tussen petroleummaatschappijen en de exploitanten van de pompstations'. In elk van deze opstellen komen de werkgroepen tot opmerkenswaardige conclusies.

Een vierde studie is gewijd aan het leefmilieu, namelijk de luchtverontreiniging en draagt als titel 'Een juridisch vuiltje aan de lucht'. Daarop volgen nog verhandelingen over 'De vaststelling van de prijzen der geneeskundige specialiteiten', 'Deontologie van de reclame' en 'Economische expansie in onze gewesten.'

Het is alles grondig gedocumenteerd en gezond berekend. Het heeft geleid tot een goede synthese van zeer actuele problemen en wij kunnen slechts de hoop uitdrukken dat Prof. Schrans telkenjare, als vrucht van zijn onderwijs, een zo degelijk werk van zijn studenten zal kunnen uitgeven.

**

Onder de wetenschappelijke leiding van Prof. Dr. R. Blanpain werd de uitgave ondernomen van een uitgebreid verzamelwerk over 'Arbeidsrecht' (Brugge, Die Keure). Het is de bedoeling een werkelijke encyclopedie van deze tak van het recht te publiceren, waarin alle facetten van het arbeidsrecht zullen onderzocht worden en het voorwerp zullen zijn van een grondige ontleding. Dit recht is nu reeds zo uitgebreid geworden dat één enkel auteur moeilijk in staat zou kunnen zijn heel de stof in al haar bijzonderheden te beheersen. Daarom werd er dan ook beslist dat het werk zou tot stand gebracht worden door een ploeg van de allerbeste specialisten die elk een onderdeel van het grote geheel voor zijn rekening zou nemen.

Volgens het schema dat gepubliceerd wordt in het begin van het boek zal het werk bestaan uit drie gedeelten: eerst een algemeen deel waarin de grote beginselen zullen behandeld worden die heel het arbeidsrecht beheersen en daarna twee afzonderlijke delen respectievelijk gewijd aan het individueel en aan het collectief arbeidsrecht.

De naam van hen die de verschillende kapitels zullen bewerken geeft ons een keur van allerbeste juristen die allen reeds een naam verworven hebben op het gebied van hun specialiteit. Het zijn hoogleraren, advocaten, ambtenaren, leiders of raadgevers van werkgevers- of werknemersorganisaties, die allen, door hun dagelijkse activiteit uitstekende kenners zijn van het arbeidsrecht. Niet minder dan 37 van deze specialisten zullen aan dit verzamelwerk medewerken.

De uitgave is losbladig en de bewerking van de trefwoorden verschijnt naar gelang van hun afwerking. Sommige uiteenzettingen vormen een geheel boekdeel. Zij worden verzameld in luxe pinbanden, waarvan er thans reeds twee op de markt kwamen. Wat tot nog toe verscheen laat toe ons een idee te vormen van de grote betekenis die dit verzamelwerk zal hebben wanneer eenmaal alle aangekondigde studiën zullen gepubliceerd zijn.

Van het 'algemeen deel' zijn thans de nummers 1, 5 en 6 verschenen.

In het eerste handelt Prof. Blanpain over 'tendensen en kenmerken van het Belgisch arbeidsrecht'.

Hij legt in de door hem geschreven bladzijden vooral de nadruk op het feit dat het arbeidsrecht uitgegroeid is tot een autonome rechtstak en dat het een eigenheid en oorspronkelijkheid bezit die het afscheiden zowel van het privaat- als van het publiek recht. De auteur beklemtoont dat het arbeidsrecht van toepassing is ook bij afwezigheid van overeenkomst en zelfs in geval van nietigheid van een overeenkomst. Het arbeidsrecht betreft niet alleen de individuele verhoudingen tussen werkgever en werknemer, maar ook de collectieve verhoudingen. Prof. Blanpain komt dan tot de definitie van het arbeidsrecht als 'het geheel van rechtsregelen die betrekking hebben op de individuele en collectieve verhoudingen tussen privé-werkgevers en deze werknemers die hun arbeid in ondergeschikt verband presteren.'

Na dit inleidend hoofdstuk vinden wij de uiteenzetting van de heer P. Simons, bestuursdirecteur over de organisatie van 'Het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid'. Na zijn historische groei wordt uitvoerig de huidige structuur van dit ministerie besproken en de bevoegdheden aangeduid van zijn verschillende afdelingen waarop een studie volgt van de verschillende openbare instellingen die onder het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid ressorteren en van de vele Raden, Commissies en Comités die hun medewerking verlenen. Het is een zeer degelijk overzicht, dat alle denkbare inlichtingen verstrekt.

Daarop volgt de breed opgevatte en geleerde studie van de heer secretaris-generaal F. Denis over 'Het werkgelegenheidsbeleid'. Deze studie vormt een boek op zichzelf en wij kunnen er in deze beknopte bespreking slechts enkele woorden over zeggen. Al wat van verre of van dichtbij iets te maken heeft met het beleid tot het scheppen van werkgelegenheid wordt hier uitvoerig behandeld en het zal voor velen wel een ver-

rassing zijn vast te stellen hoe uitgebreid de maatregelen zijn die genomen werden om de werkgelegenheid te bevorderen.

De auteur brengt eerst in herinnering dat de wetgeving op de internationale organisaties verschillende punten bevat die de bevordering van de werkgelegenheid op heel het gebied van de Europese economische gemeenschap nastreven. Hij weidt dan uit over de instrumenten van het werkgelegenheidsbeleid namelijk het Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, de rijksdienst voor arbeidsvoorziening en de coördinatie- en overlegorganen. Op het economisch vlak worden verschillende actiemiddelen aangewend die hun invloed doen gelden op het werkgelegenheidsbeleid namelijk de economische programmering, de planning en economische decentralisatie (wet van 15 juli 1970), de economische expansie (wet van 17 juli 1959) en de wet van 30 december 1970 betreffende deze expansie. In deze wetten is een hele gamma voorzien van tegemoetkomingen, rentevergoedingen, staatswaarborgen en -toelagen, fiscale voordelen en er werd een hele regionale infrastructuur in het leven geroepen voor het onthaal van industriële, ambachtelijke en dienstenondernemingen. Na een afdeling gewijd te hebben aan het fonds voor economische expansie en regionale reconversie gaat schrijver na welke resultaten bereikt werden door de toepassing van de economische expansiewetten, aan de hand van de jongste statistieken.

De kennis van de arbeidsmarkt met de statistieken betreffende het aanbod en de vraag naar arbeidskrachten leidt tot de studie der vooruitzichten die men kan hebben betreffende deze arbeidsmarkt, zowel kwantitatief als kwalitatief.

Hierna wordt onderzocht welke actiemiddelen in het werk worden gesteld inzake arbeidsmarktpolitiek, namelijk beroepsvoorlichting en arbeidsbemiddeling, waarbij de aandacht gevestigd wordt op het bevorderen der professionele mobiliteit door beroepsopleiding en onderwijs en het bevorderen der geografische mobiliteit, waarbij bijzonder wordt uitgeweid over de jonge werknemers, de moeilijk te plaatsen werklozen en de werknemers tewerkgesteld in de steenkoolmijnen. De toestand van de personen die teruggekeerd zijn uit Afrika wordt niet uit het oog verloren. Naast de werkloosheidsuitkering worden de vervangings- of aanvullingsinkomsten onder het oog genomen zoals de vergoedingen toegekend bij het sluiten van ondernemingen en deze ten voordele van werknemers getroffen door de overschakeling van hun onderneming. De hulp aan de ondernemingen zelf en de anticonjuncturele maatregelen worden statistisch nagegaan.

Onder de andere actiemiddelen begrijpt de auteur het bevorderen van de menselijke ontplooiing der werknemers, namelijk door de toekenning van een vergoeding van sociale promotie, de activiteit van de organen voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen en de arbeidsgeneeskundige diensten, waarbij dan nog een heel programma voor de verwe-

zenlijkingen van de eerstvolgende jaren wordt uitgestippeld.

In een laatste hoofdstuk vat de schrijver de reeds medegedeelde gegevens samen met beschouwingen aangaande de toekomstmogelijkheden betreffende het werkgelegenheidsbeleid.

De studie van de heer Denis is uiterst volledig, klaar en bevattelijk en zij licht ons terdege in over de uitgebreide reeks problemen die zich voordoen in de strijd tegen de werkloosheid en in het verwezenlijken van een beleid dat op de best mogelijke wijze regelmatige arbeid aan het grootst mogelijke aantal werknemers zou kunnen bezorgen.

Het tweede gedeelte van het werk gewijd aan het 'Individueel Arbeidsrecht' vangt aan met een diepgaande studie van de heer M. Delhuvenne over de 'Algemene problematiek van de individuele arbeidsovereenkomst', die op zichzelf een brede monografie uitmaakt van 259 blz. Na een interessante historische inleiding worden het toepassingsgebied, de geldigheidsvoorwaarden, de vorm en het bewijs van de individuele arbeidsovereenkomst onderzocht. De auteur gaat diep de juridische stellingen na die op het gebied van de arbeidsovereenkomst werden naar voor gebracht en onderzoekt hun voor- en nadelen. De evolutie van de leerstellingen op dit terrein wordt geadstrueerd met een overvloed verwijzingen naar de belangrijkste auteurs en het geheel vormt een hoogstaande juridische verhandeling, voorzeker een van de allerbeste die aan dit onderwerp gewijd werden.

Op deze verhandeling volgt een studie van een dertigtal bladzijden van de hand van de heer C. Quisthoudt over de schorsing van de uitvoering der arbeidsovereenkomst voor werklieden en bedienden. Na de klemtoon gelegd te hebben op het dwingend karakter der toepasselijke wetsbeschikkingen, worden de verschillende facetten van deze maatregelen onderzocht en zo worden dan achtereenvolgens besproken het gewaarborgd dagloon, de schorsing bij faling, bij technische stoornis, bij ziekte of ongeval, bij moederschap, beroepsziekten, slecht weder, legerdienst en staking. Op elk van deze gebieden worden de vele wettelijke bepalingen gecommentarieerd en geïnterpreteerd met verwijzing naar alle uitvoeringsmaatregelen die hierop betrekking hebben.

Over de 'Arbeidsovereenkomst voor zeelieden' schreef de heer H. Libert, lid van het 'International Center for Social Maritime Study and Action' een exhaustieve studie, waarin alle details van deze speciale overeenkomst, met de verplichtingen van zeeman en reder, alsook de waarborgen en voorrechten worden uitgestippeld, waarbij ook de internationale akten die van belang zijn voor het arbeidsrecht van de zeeman worden betrokken.

Aan de Heer J. Petit, voorzitter van de arbeidsrechtbank te Gent werd de behandeling opgedragen van het trefwoord 'Arbeidsreglement'. De juridische aard ervan, zijn inhoud, zijn bindende kracht worden

achtereenvolgens nagespeurd, met alle nuttige aanwijzingen.

De heer P. Breynne heeft een meer beperkt onderwerp voor zijn bijdrage gekozen: 'Het aandeel van de werkgever in de prijs van de spoorwegaabonnementen van werklieden en bedienden bij toepassing der wet van 27 juli 1962'.

Over de sluiting van de onderneming schreef de heer F. Van de Velde, substituut-procureur des Konings te Antwerpen, een omstandige verhandeling waarin hij een commentaar geeft over de wet van 28 juni 1966, waardoor een forfaitaire vergoeding wordt toegestaan aan de werknemers die getroffen worden door de sluiting van een onderneming. Ook de wet van 30 juni 1967 betreffende het fonds tot vergoeding waardoor een vaste waarborg verstrekt wordt aan de ontslagen werknemers bij de sluiting van een onderneming vormt het voorwerp van een grondige bespreking met zakelijke verwijzingen naar de voorbereidende parlementaire handelingen. Het boek eindigt met de studie van de speciale stelsels, namelijk bij de sluiting van een onderneming die ressorteert onder de Hoge Autoriteit van de Europese Gemeenschap voor Kolen en Staal.

Van het derde deel, het 'Collectief Arbeidsrecht' verschenen tot nogtoe twee tractaten van de hand van Prof. R. Blanpain zelf, namelijk deze over 'Syndicale Vrijheid' en over 'Collectieve arbeidsovereenkomst'.

De geschriften die Prof. Blanpain daarover reeds gepubliceerd heeft zijn in brede kring bekend. Voor dit verzamelwerk heeft hij er een uitstekende synthese van gemaakt en duidelijk uiteengezet hoe de syndicale vrijheid veroverd werd en wat zij thans te betekenen heeft. Wat de collectieve arbeidsovereenkomsten betreft, ontleedt de schrijver de wet van 5 december 1968 waardoor aan deze overeenkomsten een volwaardig statuut wordt gegeven, onderzoekt hij de inhoud en de werking ervan en eindigt met een studie van de algemeen verbindende verklaring.

Wat tot nogtoe verscheen is slechts een beperkt gedeelte van het grote werk, doch wanneer het vervolg dezelfde lijn volgt als hetgeen tot nu toe gepubliceerd werd, zal het verzamelwerk over het arbeidsrecht niet enkel het meest uitgebreide, doch ook het degelijkste zijn dat tot op heden over deze tak van het recht zal samengesteld zijn.

Prof. Blanpain dient voorzeker gelukgewenst met zijn initiatief en wij kunnen slechts verhoppen dat hij zijn medewerkers zodanig zal weten aan te sporen, dat de volledige encyclopedie binnen korte tijd voltooid zal zijn.

Het arbeidsrecht is voorzeker een stof die zeer vlug verandert, doch daar dit werk losbladig verschijnt zal het steeds kunnen aangevuld worden en aldus een blijvend karakter bezitten.

*
**

De heer Jan Steyaert, thans raadsheer in sociale zaken, had reeds in de Algemene Praktische Rechtsverzameling twee tractaten gepubliceerd, het ene betreffende de arbeidsovereenkomst voor handarbeiders en het andere aangaande dezelfde overeenkomst voor bedienden. Het waren twee werken die groot gezag hebben verworven en waarin alle problemen in verband met de arbeidsovereenkomsten op grondige wijze werden behandeld.

Het arbeidsrecht evolueert echter uitermate snel, zodat de beide vroegere werken niet meer volledig up to date waren. De auteur heeft dan ook een nieuwe editie voorbereid, waarin de beide vroegere werken versmolten werden tot één enkel groot leerboek '*Arbeidsovereenkomst. Arbeiders en bedienden*'. (Gent, E. Story-Scientia) Daar de wetgeving betreffende deze beide soorten werknemers stilaan meer en meer neigt naar eenheid voor beide categorieën was het een gelukkige gedachte de studie van al wat de arbeidsovereenkomst betreft in één enkel boek samen te bundelen.

Wij vernemen in de toelichting tot deze nieuwe uitgave dat de wettelijke regeling voor de handelsvertegenwoordigers niet in het thans verschenen boek behandeld wordt en dat aan deze stof een afzonderlijke verhandeling van de A.P.R. zal gewijd worden. Wij vinden dit wel jammer daar het statuut van de handelsvertegenwoordigers op vele punten gelijk is aan dat van de bedienden, en het voorzeker wenselijk zou geweest zijn dat ook deze materie in het grote boek zou behandeld zijn geworden.

Het werk van de heer Jan Steyaert, zoals het thans voor ons ligt is een imponerende wetenschappelijke prestatie die aan de magistratuur, de balie en aan vele belangstellenden de grootste diensten zal bewijzen en waarin het behandelde onderwerp volledig wordt uitgeput.

Na een algemene inleiding met historische notities wordt een grondig onderzoek ingesteld betreffende de gezagsverhouding tussen werknemer en werkgever als essentieel element van de arbeidsovereenkomst. Een aantal bijzondere gevallen worden speciaal besproken en toegelicht met gegevens uit de jurisprudentie. Een overzicht van de rechtsbronnen wordt gevolgd door de besprekingen van een aantal problemen in verband met de persoon in de arbeidsverhouding zoals de gehuwde vrouw, de minderjarige, waarna de vereisten onderzocht worden voor de geldigheid van de arbeidsovereenkomst en de normen betreffende de rechten en verplichtingen van partijen.

De stof betreffende de vaststelling en de uitbetaling van het loon vormt een afzonderlijk hoofdstuk evenals het beding van de proeftijd. De arbeidsonderbreking en de wijze waarop de dienstbetrekking eindigt worden in de twee laatste hoofdstukken van het boek grondig nagegaan waarna nog enkele bijzondere vraagstukken aan de beurt komen zoals het concurrentieverbod, de borgtocht enz.

Het is de klassieke indeling van een werk over deze

stof, doch wij moeten vooral de nadruk leggen op het exhaustief karakter van de behandeling. Elk betwist probleem wordt aan een grondig onderzoek onderworpen, er is geen enkel geschrift dat over het geval werd gepubliceerd dat niet vermeld of besproken wordt. De rechtspraak die wordt aangehaald is overweldigend. Men vindt in het boek van Steyaert alle nodige jurisprudentiële gegevens die men zou kunnen wensen en het lijkt wel overbodig nog verdere opzoeken te doen daar wat ons hier geboden wordt aanspraak kan maken op quasi-volledigheid.

Het thans verschenen werk zal in de toekomst de onontbeerlijke wegwijzer zijn voor de rechtspraak van de arbeidsgerechten en het doet eer aan de Algemene Praktische Rechtsverzameling.

**

De Vlaamse literatuur over het volkenrecht is met enkele zeer belangrijke werken verrijkt geworden.

Wij moeten hier in de eerste plaats de aandacht vestigen op het groot leerboek van *Prof. E. Van Bogaert 'Volkenrecht'*. (Brussel, Elsevier Sequoia) Sedert vele jaren doceert Prof. Van Bogaert het volkenrecht aan de universiteiten te Gent en te Brussel en hij is meer dan wie ook vertrouwd met de behoeften van het onderwijs in deze zo speciale en belangrijke tak van het recht. In 1958 publiceerde hij reeds, ten behoeve van zijn studenten, een uitstekend leerboek 'Beginselen van het volkenrecht', dat in 1964 een tweede uitgave beleefde en waarin de grote lijnen van de volkenrechtswetenschap op voortreffelijke wijze waren uitgestippeld. Dit boek heeft zeer grote diensten bewezen en niet alleen ontelbare studenten, doch ook veel belangstellenden ingewijd in de grote beginselen van het internationale recht.

Het volkenrecht evolueert echter buitengewoon vlug. De verhoudingen tussen de staten roepen voortdurend nieuwe problemen op. De rechtspraak van de internationale gerechtshoven heeft een geweldige omvang aangenomen en het was voorzeker gewenst het vroegere werk, dat op bepaalde punten voorbijgestreefd was, te herzien, het aan te vullen en het op de hoogte te brengen van de jongste gegevens.

Dit heeft Prof. Van Bogaert met dit nieuwe werk op merkwaardige wijze gedaan. Waar het oude boek hoofdzakelijk een schets was om benutigd te worden bij het onderwijs in het volkenrecht is het thans verschenen werk een ware encyclopedie waarin op uitvoerige wijze alle problemen, de meest recente erin begrepen, behandeld worden en waarin een zelden geëvenaarde rijkdom voorkomt van verwijzingen naar rechtsleer en rechtspraak.

Wanneer wij het vroegere leerboek met het werk dat thans verschenen is vergelijken stellen wij vast dat de weg die de auteur gevolgd heeft dezelfde is wat betreft de indeling van de stof.

Naast een inleiding met veel historische gegevens en een overzicht van de theorieën over de grondslagen

van het volkenrecht is het werk ingedeeld in zes grote afdelingen. Het eerste is gewijd aan de staat en zijn gebieden, zijn ontstaan en zijn ondergang, zijn fundamentele rechten en zijn aansprakelijkheid, waarna dan behandeld worden de internationale organisaties, wijlen de Volkenbond en de Verenigde Naties, de gespecialiseerde en de regionale organisaties. In deze afdeling wordt een afzonderlijk hoofdstuk gewijd aan het individu als rechtssubject van het volkenrecht en aan de volkenrechtelijke regelingen die de individuele belangen tot object hebben. De tweede afdeling is gewijd aan de openbare ambten, gezantschappen en consulaten; de derde behandelt het grondgebied van de staat, zijn watergebied, het luchtruim en de volle zee. De vierde afdeling draagt als titel het verdragsrecht, en behandelt het ontstaan en de geldigheid van de verdragen, hun gevolgen en hun eventuele ontbinding. In de vijfde afdeling worden dan de internationale geschillen aangesneden, hun politieke regeling of hun rechterlijke oplossing door internationale rechtspraak. Uiteindelijk bespreekt de auteur ook de dwangmiddelen om het volkenrecht in stand te houden, waarbij een ruime plaats wordt ingeruimd aan het oorlogsrecht te land, ter zee en in de lucht. Het boek wordt besloten met een hoofdstuk over het neutraliteitsrecht.

Deze indeling heeft sedert jaren haar degelijkheid bewezen en het is de belangstellende zeer gemakkelijk in deze rangschikking de gegevens te vinden die hij zoekt.

Het is een bijzondere verdienste van het werk van Prof. Van Bogaert dat hij voor elk van de onderwerpen die hij behandelt op vrij uitvoerige wijze de historische evolutie ervan schetst. Het is er de auteur om te doen de lezers op de hoogte te stellen van de geleidelijke groei van het volkenrecht en de lezer wordt uitvoerig ingelicht over alle historische gebeurtenissen die aanleiding gegeven hebben tot het ontstaan of de wijziging van volkenrechtelijke normen. Deze methode verleent aan het boek een grote bekoring en maakt dat de boeiende teksten met voortdurende spanning gelezen worden.

Wij moeten echter vooral onderstrepen welke fantastische rijkdom aan verwijzingen naar rechtsleer en rechtspraak in het boek voorkomen. Schrijver bezorgt hier aan hen die een vraagstuk willen uitdiepen alle mogelijke nuttige gegevens die zij maar kunnen verlangen. Deze verwijzingen bevatten zowel de oudere gegevens als de allerjongste, zodat haast op elke bladzijde de historische evolutie van het behandelde onderwerp kan gevolgd worden. De vermelding van de beslissingen der internationale hoven en scheidsgerichten is overweldigend en het verzamelen alleen van al deze gegevens vertegenwoordigt vanwege de schrijver een ontzaglijke som arbeid.

Het boek van Prof. Van Bogaert is dan ook één van de allerbeste studieboeken voor het volkenrecht, zoals men er in andere landen slechts met moeite gelijkwaardige zou kunnen aanwijzen. Deze prachtige

wetenschappelijke synthese is voor de Vlaamse rechtsliteratuur een aanwinst van ongemeen belang.

*
**

Van zijn kant heeft *Prof. Dr. Eric Suy* de cursus van volkenrecht die hij doceert aan de katholieke universiteit te Leuven in druk gegeven en de twee eerste delen van zijn *'Leerboek van het volkenrecht'* zijn thans verschenen. (Leuven, Acco) Zij behandelen respectievelijk: 1) Staat en individu en, 2) Het territoriaal element.

Het leerboek van Prof. Suy is zeer verschillend van dit van Prof. Van Bogaert. Wanneer deze laatste ons geleidelijk, aan de hand van historische gegevens, leidt naar de toestanden zoals ze gegroeid zijn op onze dag is het er Prof. Suy meer om te doen de mogelijkheden uit te stippelen die het Internationaal recht biedt voor de toekomst van de mensheid, en de grondslagen van zijn werk zijn dan ook uiterst origineel en volkomen nieuw.

Prof. Suy legt er de klemtoon op dat men zich tot op heden al te zeer heeft toegespitst op de politieke aspecten van het internationaal recht; het ging steeds om de verhouding tussen staten onderling terwijl daarbij het individu grotendeels uit het oog werd verloren. Daartegen verzet zich de auteur. Hij acht dit een overwonnen standpunt en hij is van oordeel dat in de meeste internationale verhoudingen de vraag centraal staat hoe staten zich tegenover andere staten te gedragen hebben wanneer het lot van enkelingen in het gedrang komt. In zijn voorwoord legt schrijver er de nadruk op dat 'een internationale rechtsorde die niet in de eerste plaats gericht is op het welzijn van de mensen niet geloofwaardig is'.

Prof. Suy heeft dan ook het eerste gedeelte van zijn werk gewijd aan de internationaal-rechtelijke verplichtingen van de staten tegenover de individuen, waarbij dan behandeld worden de nationaliteit, de bescherming der mensenrechten, de toelating tot vestiging en de uitwijzing, het asiel en het statuut van de vluchteling, de uitlevering, de behandeling van vreemdelingen en hun goederen, de voorrechten en immuniteiten. Een uitvoerig hoofdstuk wordt gewijd aan de rechtswegen die voor enkelingen openstaan tegen vreemde staten en de diplomatieke bescherming en tenslotte wordt nog behandeld de leer van de contracten tussen staten en vreemdelingen.

Zoals men het kan vaststellen hebben al deze hoofdstukken betrekking op de toestand van het individu in het internationale recht en de wijze waarop zijn rechten en belangen door het volkenrecht kunnen beschermd worden. De leer van Prof. Suy is vooral gericht op de toekomst en wat hem hoofdzakelijk aan het hart ligt is de grote taak die het volkenrecht te vervullen heeft in onze welvaartmaatschappij om willekeur, discriminatie en onrechtvaardigheid tegenover individuen te beletten.

Het tweede gedeelte van het leerboek dat het territoriaal element behandelt getuigt ook van een volledig originele opvatting en ook hier tracht schrijver de studie van zijn onderwerp niet te beperken tot de afbakening van territoriale geldingssferen en het beslechten van tussenstaatse conflicten met een territoriale oorzaak. Ook hier richt hij het oog naar de toekomst. Tengevolge van de ontwikkeling der techniek, de verschuiving der economische belangen en de wijziging van strategische gezichtspunten is het volkenrecht, wat het territoriaal element betreft, zeer weinig stabiel. Dit is vooral duidelijk bij het zeerecht dat op geheel losse schroeven staat.

De tegenwoordige toestand van de wereld brengt mee dat vooral de aandacht dient gevestigd op de noodzakelijke ontwikkeling van het volkenrecht op verschillende gebieden, die pas zeer onlangs in het centrum van de belangstelling zijn gekomen, zoals de bescherming van het leefmilieu, het probleem van de verontreiniging der zee, de eerlijke verdeling van de rijkdommen der aarde. Aldus vinden wij in dit tweede gedeelte van het werk een uitvoerige studie over de territoriale zee, de internationale stromen en kanalen, de zeehavens, het statuut der schepen in de interne wateren en in volle zee, de verontreiniging van de zee, het internationaal visserijrecht, het continentaal plateau, het luchtruim en de beteugeling der luchtpiraterij, waarbij telkens de meest recente gegevens bijgebracht worden en de mogelijkheden worden uitgestippeld die het internationaal recht dient te verwezenlijken.

Dat al deze problemen beheerst worden door de solidariteitstheorie tussen de naties is voor de auteur een vanzelfsprekend beginsel.

Wij moeten deze nieuwe en originele opvatting zoals ze door schrijver in dit leerboek wordt verdedigd van harte toejuichen. Dat het volkenrecht in het tegenwoordig tijdsgewricht een grootse taak te vervullen heeft ten bate van het individu en van het mensdom in het algemeen door de bescherming der individuele belangen, de waarborging van een behoorlijk leefmilieu en een rechtmatige verdeling van de rijkdommen, is een standpunt dat volkomen terecht als het essentiële van het volkenrecht kan worden bestempeld.

Dat standpunt van de auteur wordt nu geadstrueerd op een schitterende manier, met een eenvoud en een duidelijkheid van het betoog die meeslepend en overtuigend zijn en vooral met een rijke overvloed van documentatie.

Prof. Suy beperkt er zich niet toe heel de literatuur te vermelden over de behandelde onderwerpen. Daar zijn werk hoofdzakelijk bedoeld is als leerboek voor de studenten heeft hij het hen zo gemakkelijk mogelijk gemaakt en heeft hij doorlopend de volledige tekst ingelast van de bijzonderste internationale overeenkomsten en van de gewichtigste gerechtelijke beslissingen die op deze onderwerpen betrekking hebben.

Dit leerboek zal dus voor de studenten een uiterst

nuttig werkinstrument zijn en als dusdanig verdient het reeds de allergrootste lof. Op wetenschappelijk gebied heeft het boek een veel bredere betekenis en werpt het een hel licht op de nieuwe taken die, in de toekomst, voor het volkenrecht zijn weggelegd. Wij verwachten dan ook met grote belangstelling de publicatie van het derde deel van het werk dat het leerboek zal voltooien.

*
**

Nog steeds op het gebied van het internationaal recht, maar dan meer speciaal in verband met het Europees recht dienen wij hier de aandacht te vestigen op het werk van *Ludo Dierickx 'Het Europese besluitvormingsproces en het Europese integratieproces'*. (Brussel, Uitgaven der Vrije Universiteit) Het verscheen in de uitgaven van de vrije universiteit te Brussel. De auteur stelt zich ten doel de totstandkoming te onderzoeken van de beruchte verordening nr 17 betreffende de mededinging en de kartels in de Europese economische gemeenschap.

Het werk is ingedeeld in twee volstrekte onderscheiden gedeelten waarvan het eerste volledig gewijd is aan de studie van de wetenschappelijke politiek, terwijl het tweede zich uitsluitend bezig houdt met de wordingsgeschiedenis van de verordening nr 17. In de eerste helft tracht de auteur, aan de hand van de sociologie en de moderne politieke wetenschap, de grondslagen te onderkennen van het integratieproces dat zo belangrijk is voor de groei van Europa. Wat het tweede gedeelte betreft, dat de auteur 'gevalstudie' noemt, wordt nagegaan welke de diepere gronden zijn die leiden tot besluitvorming in een zo ingewikkeld complex als de Europese economische gemeenschap.

Wanneer men zich op het eerste gezicht afvraagt of die twee afdelingen niet al te ver uit elkaar liggen om twee stukken uit te maken van éénzelfde boek komt de auteur er in zijn slotbeschouwingen toe conclusies te trekken waarin hij betoogt dat, niettegenstaande al hetgeen ze gemeenschappelijks hebben, het besluitvormingsproces en het integratieproces volstrekt afzonderlijk dienen bestudeerd te worden, hoe ze beide onderworpen zijn aan eigen modaliteiten en hoe ze op zichzelf dienen bekeken te worden.

Het eerste gedeelte, gewijd aan de politicologie, is een degelijke synthese van hetgeen in de laatste jaren gewonnen werd door de wetenschappelijke studie van de politiek. Schrijver heeft zich hier bijzonder laten inspireren door de – trouwens zeer merkwaardige – uitkomsten van de onderzoekingen op dit gebied ingesteld door Amerikaanse auteurs. Er is sprake van een integratieproces wanneer men er in slaagt bepaalde waarden op te voeren tot criteria van groepsvorming. In elke gemeenschap worden meerdere waarden beleefd die alle 'hefbomen zijn der politieke aansporing'. Naar gelang van de omstandigheden zal één van deze waarden die in de gemeenschappen beleefd wor-

den de bovenhand halen en gelden als criterium van groepsvorming, terwijl de andere het onderspit zullen delven en aanleiding zullen geven tot desintegratie. De auteur voegt er aan toe dat de intensiteit om bestendiging van de waardebeleving nog meer zal kunnen afgeleid worden uit de uitgebreidheid en de veelvuldigheid van de structuren, sancties, herinneringsdagen, reglementen, gewoonten, samenkomsten enz. waaruit blijkt dat de individuen de erkende waarden in stand willen houden, verwezenlijken en verdedigen o.a. tegen hun eigen onstandvastigheid. Hier vinden wij bij de auteur meningen terug die in de Duitse staatsleer op schitterende wijze verdedigd werden in het werk van Rudolf Smend en zijn Integrationslehre.

In het tweede gedeelte van het boek vinden wij een grondige uiteenzetting van de wordingsgeschiedenis der verordening nr 17, vanaf de eerste voorstellen, met de vloed van amendementen en de uitvoerige besprekingen, tot de uiteindelijke uitvaardiging. Dit gedeelte vormt op zichzelf een zeer waardevolle studie waarin wij de vrij laborieuze totstandkoming van deze verordening volledig meemaken. Het dient echter onderstreept dat de auteur zich geenszins beperkt tot de juridische gegevens zoals deze gewoonlijk uiteengezet worden in de commentaar van een wet, aan de hand van de voorbereidende werken. Schrijver graaft dieper. Hij stelt in het licht welke invloeden zich bij de besprekingen en bij het indienen van amendementen hebben doen gelden, welke commerciële en sociale factoren een rol hebben gespeeld, hoe de nationale driften aan het woord kwamen en vooral welke de zeer bijzondere invloed is geweest die uitging van enkele voor-aanstaande persoonlijkheden die hun eigen stempel op de werkzaamheden gedrukt hebben. Het is dus heel de psychologie van de besluitvorming op dit speciaal terrein, dat door de auteur op diepgaande wijze werd ontleed.

Uiteindelijk komt hij tot het besluit dat het proces van politieke integratie enerzijds en de besluitvorming om te komen tot de regeling van bepaalde belangen binnen de Europese economische gemeenschap anderzijds los van elkaar staan en dat deze besluitvorming op allerlei gebied kan doorgezet worden zelfs zonder dat de politieke integratie zich zou verwezenlijken. De besluitvorming in het kader van bepaalde vaste structuren kan voorzeker een belangrijke invloed uitoefenen op de politieke integratie doch zulks kan geenszins met zekerheid voorspeld worden.

Dit werk, dat berust op een diepgaande studie brengt ons vele wetenswaardigheden bij en dient gelezen en bestudeerd te worden door al wie zich interesseert voor de Europese eenmaking.

*
**

Hierboven hebben wij slechts de aandacht gevestigd op enkele belangrijke werken die in de laatste paar jaar verschenen zijn doch wat zou er al niet dienen

aan toegevoegd te worden. Onder veel meer, de tractaten gepubliceerd in het Administratief Lexicon, de preadviezen uitgegeven door de Vereniging voor de Vergelijkende studie van het recht van België en Nederland, de preadviezen voor het congres der Vlaamse Juristenvereniging en voor de studentencongressen; de mercurialen uitgesproken door onze hoge magistraten waarvan er meerdere bijdragen tot de rechtswetenschap zijn van uitzonderlijke waarde. Wij zouden nog de aandacht moeten vestigen op het aantal proefschriften die werden voorgebracht voor de Vlaamse rechtsfaculteiten. Wij zouden ook moeten vermelden de fiscale commentaren, die regelmatig verschijnen en die de lezer op de hoogte houden van de snelle evolutie van het fiscaal recht.

Wij zouden moeten wijzen op de reusachtige taak die ondernomen werd door vele van onze Vlaamse uitgeverijen die reeksen belangrijke werken van de pers lieten komen. Ik zou willen vermelden de monumentale tweetalige tekstuitgaven van onze wetboeken door de firma Story-Scientia te Gent, de uitgave der wetboeken door de uitgeverij Die Keure te Brugge, de vele werken die uitgegeven werden door de Uitgeverij

verij voor gemeenteadministratie te Heule, zoals de Tabellen van de Raad van State, de Taalcodex, het Gemeenterecht, de Gezondheidsinstellingen en hoeveel andere uitgaven meer.

Binnen het kader van het staatsrecht verschenen er ook een menigvuldigheid van geschriften gewijd aan de Vlaamse Beweging en aan de nieuwe toestanden die zich op communautair gebied in ons land voordoen, sedert de grondwetsherziening.

Dit alles zou een grondige bespreking vergen doch dit zou ons te ver leiden. Het was er ons enkel om te doen de nadruk te leggen op het feit dat wij ons in de laatste paar jaar hebben kunnen verheugen in een ongemene bloei van de Vlaamse rechtswetenschap, bloei die zowel kwalitatief als kwantitatief alle verwachtingen te boven gaat.

Wie kennis neemt van de hieronderstaande lijst van de in de laatste twee jaar verschenen geschriften zal daarvan ten volle overtuigd zijn en zal gesterkt worden in het bewustzijn dat de Vlaamse rechtsliteratuur van deze tijd een zeer aanzienlijke betekenis heeft.

René VICTOR

VLAAMSE RECHTSLITERATUUR VERSCHENEN IN 1971-73 (SLOT)

Sociaal recht

Van Eyck H. en Vander Cruysse R., De Sociale wetgeving (2e druk). — Leuven, J.B. Wolters, 1972, 70 blz.

Van Lier Jan, Sociale wetgeving. (14e druk). — Brugge, De Garve, 1971, 237 blz.

Troclét Leon-Eli. Europees sociaal recht. Institutionele kader. Rechtsinstrumenten. Sociale problemen en hun oplossing. — Antwerpen, Standaard Uitgeverij, 1971, 383 blz.

Lenaerts Herman, Inleiding tot het internationaal sociaal recht. — Gent, Acco, 1972, 40 blz.

Lenaerts Herman, Sociale wetgeving. Handboek voor het technisch onderwijs en leidraad voor werkgevers en zelfstandigen. (17^e druk). — Lier, Van In, 1972, 147 blz.

Blanpain Roger (Onder de wetenschappelijke leiding van...), Arbeidsrecht. — Brussel, Centrum voor administratie en documentatie, 1972, losbladig, dl. I en II.

Blanpain Roger, Bediende... Waarheen? Antwerpen, Landelijke Bedienden Centrale, 1972, 83 blz.

Blanpain, R., De collectieve arbeidsovereenkomst. — Administratief Lexicon. — Brugge, Die Keure, 1970, 97 bz.

Beknopt overzicht van de arbeidswetgeving in België. (3e uitg.). — Brussel, Ministerie van Tewerkstelling en Arbeid, 1971, 196 blz.

Geysen Raymond, Arbeidsrechtspraak. 1966-1970. Met kritische nota's. Met de hulp van R. Van de Put en R. Meert. — Brussel, Larciér, 1972, 902 blz.

De Roeck Robert, Nieuwe toelichtingen bij de wet op de arbeidsovereenkomst. Wet van 10 maart 1900 op de arbeidsovereenkomst gewijzigd door de wetten van 22 juli 1952 [...] en 21 november 1969. — Brussel, Nationale Confederatie van het bouwbedrijf, 1970, 266 blz.

De wet op het arbeidskontraat. Gewaarborgd maandloon voor de arbeiders. — Brussel, Kamer van koophandel, 1971, 67 blz.

Instituut voor Arbeidsrecht van de Universiteit te Leuven. — Bulletin 2. — Leuven 1972, 251 blz.

Sluiting van ondernemingen en collectieve afdankingen. — Brussel, Verbond der Belgische nijverheid, 1972, 121 blz.

Van De Waeter D., Vrouw en arbeid. — Brussel, Rijksinstituut voor ziekte- en invaliditeitsverzekering, 1971, 206 blz.

Vrouwenarbeid (Studiedag ingericht door de Vrije Universiteit Brussel, op 4 mei 1968, in samenwerking met het Instituut voor Europese Studiën). Verslagen gepubliceerd door het Seminarie voor kollektief arbeidsrecht, met de medewerking van Gustaaf Baeteman, Erna Douws, France Govaerts e.a. — Brussel, Instituut voor sociologie, 1970 (spec. uitg.).

Het bediendencontract. Wetgeving, tekst en commentaar. — Brussel, Kamer van Koophandel, 1971, 82 blz.

De overeenkomsten in het Aanvullend Nationaal Paritair Comité voor bedienden. — Brussel, Verbond der Belgische nijverheid, 1972, 42 blz.

De afhoudingen op de bezoldiging. — Brussel, Bond der bedienden, technici en kaders van België, 1971, 48 blz.

De arbeidsduur en de vakantie. — Brussel, Bond der bedienden, technici en kaders van België, 1971, 48 blz.

Beknopt overzicht van de sociale zekerheid in België. — Brussel, Ministerie van Sociale Voorzorg, 1972, 231 blz.

Dillemans Roger, Handboek van sociale zekerheid. 1° deel: Algemeen deel, arbeidsongevallen, ziekte- en invaliditeitsverzekering, beroepsziekten (2^e uitg.). — Leuven, L. Wouters, veelv. pag.

Dillemans Roger, Handboek van sociale zekerheid, 2° deel (in samenwerking met A.M. Dancot, K. Schutijser, J. Van Langendonck, J. Van Steenberghe. 2^e uitg.). — Leuven, L. Wouters, 1971.

De Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid. Zijn opdracht, zijn werking. — Brussel, Rijksdienst voor Maatschappelijke Zekerheid, 1972, 35 blz.

Plaigin Fernand en Reeners Paul, Overzicht van het algemeen stelsel van de maatschappelijke zekerheid der arbeiders. Commentaar van de wet van 27 juni 1969, tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944, betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders en van het koninklijk besluit van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969. — Brussel, Rijksdienst voor maatschappelijke zekerheid, 1970, veelv. pag.

De ontwikkeling van de Belgische wetgeving van sociale

zekerheid 1965-1970. Vervolmakingscyclus. — Leuven. — Rechtsfaculteit, 1971, 260 blz.

Van Steenberghe, J. Sociale zekerheid en Europese economische integratie. — Leuven, Copy-Service, 1971, 104 blz.

Van Steenberghe, J. Het begrip arbeidsongeschiktheid in de sociale zekerheidswetgeving van Duitsland, Frankrijk, Nederland en België. — Leuven, Copy-Service, 1970, 225 blz.

Deleeck Herman, Opstellen over inkomensverdeling, sociale zekerheid en sociaal beleid. — Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1972, 247 blz.

Van Hecke Staf, Handboek van de ondernemingsraad en van het comité voor veiligheid, gezondheid en verfraaiing der werkplaatsen. — Brussel, Gregg Associates, 1971, 88 blz.

Van Hecke Staf, De sociale verkiezingen 1971. — Brussel, Gregg Associates, 1971, 110 blz.

Piron Jacques en Denis Pierre, De ondernemingsraden en de comités voor veiligheid en hygiëne. Commentaar op de wettelijke en reglementaire bepalingen en op de nationale collectieve overeenkomsten terzake. — Brussel, Verbond der Belgische nijverheid, 1972, 349 blz.

Het sociaal Statuut van de zelfstandigen. — Ministerie van Middenstand. — Brussel, 1972, 78 blz.

Trine André, Het sociaal statuut der zelfstandigen in de E.E.G. — Brussel, Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand, 1971, 92 blz.

Denis Pierre (met de medewerking van...), Het sociaal statuut van de zelfstandigen. Commentaar op de op 1 januari 1972 van kracht zijnde wetgeving en reglementatie. — Brussel, Verbond der Belgische nijverheid, 1972, 127 blz.

Sociaal statuut der Zelfstandigen. Officieuze coördinatie van de wetteksten. — Brussel, Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen, 1971, 358 blz.

Masschelein R., Philips E., Dondeyne F., De arbeidsongeschiktheid bij de zelfstandigen. — Katholieke Universiteit Leuven. School voor maatschappelijke gezondheidszorg 5. 1972, 186 blz.

Deprez U., Ziekte- en invaliditeitsverzekering. — Gent, Gakko, 1972, 222 blz.

Van Mensel A., Het stelsel van de beroepsziekten: Wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten gecoördineerd op 3 juni 1970. — Heule, Uitg. voor gemeenteadministratie, 1972, 279 blz.

Lambinon Maurice, Hoe staat het met de vrije beroepen? — Brussel, Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand, 1972, 61 blz.

Verzameling van collectieve arbeidsovereenkomsten. Vroeger: Documentatie over de bezoldigingen. — Brussel, C.E.D.-Samsom, 1970 (met maandelijks aanvullingen).

Matthijs J., Het Arbeidshof en een paar problemen van rechtsbedeling. — Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van het Arbeidshof te Gent. — Overdruk uit het Rechtskundig Weekblad 1972, kol. 881-900.

Lehouck F., Enkele functies van het sociaal onderzoek. — Heule, U.G.A. Uitg. voor gemeenteadministratie, 1970, 176 blz.

Raemaekers Jos., Het pensioen van de bedienden en werkliden in de privé-sector. Wat iedereen over het rustpensioen en het overlevingspensioen weten moet. — Brussel, Uitg. van Interbankdienst 1971, 96 blz.

Van Langendonck Jozef, De harmonisering van de sociale verzekering voor gezondheidszorgen in de E.E.G. — Leuven, Katholieke Universiteit, Faculteit der rechtsgeleerdheid 1971, 503 blz.

Dhaenens Jacques, De arbeiders en de macht. — Brugge, Sonnevle Press, 1970, 159 blz.

Het arbeidsvraagstuk in een industriële samenleving. De problemen van arbeidssituatie en arbeidsbelasting multidisciplinair bekeken. Referaten voorgebracht op het 3^e Colloquium ingericht door het Hoger Instituut van de arbeid. — Leuven, Kathol. Univ., Uitg. van het sociologisch Onderzoeksinstituut, 1970, 150 blz.

Kimpe Charles, Bedrijfsbeheer voor kleine en middelgrote handels- en ambachtelijke ondernemingen. Overeenkomstig de eisen gesteld door de vestigingswet. 3^e uitg. — Gent, Uitg. Norma, 1971, 187 blz.

Statuut van de vakbondsafgevaardigden. Kollektieve arbeidsovereenkomst van 24-5-1971 afgesloten in de nationale arbeidsraad. Sektorale akkoorden. — Gent, Algemene Centrale der liberale vakbonden, 1972, veelv. pag.

Roemen August (teksten verzameld, gecoördineerd en toegelicht door...), Wetboek van de gevaarlijke inrichtingen en de arbeidsbescherming. Met: het algemeen reglement op de arbeidsbescherming, bijkomende wetten en uitvoeringsbesluiten. — Heule, U.G.A., 1972, veelv. pag.

Rechten, verantwoordelijkheden, studies, arbeid op 18 jaar. Uitgegeven door de Beroepsvereniging der verzekeringsondernemingen, B.V.V.O. ter attentie van de jongeren die hun secundaire studies beëindigen. — 2^e druk. — Brussel, International Visual Aid Center, 1973, 76 blz.

De afhoudingen op de bezoldiging. — Brussel, Bond der bedienden, technici en kaders van België, 1971, 48 blz.

Van Isterdael A. en Pauwels M., Loonadministratie en loonboekhouding. — Brussel, CED Samsom, 1971, 38 blz.

Economisch recht

Schrans Guy en Grootaert Johan, Economisch en financieel recht vandaag. Colleges gehouden tijdens de postgraduate leergang 'Economisch en financieel recht' aan de Rijksuniversiteit te Gent in de herfst 1971. — Gent, Gakko, 1972, 498 blz.

Schrans Prof. Dr. G., Economie en recht. (Studies onder leiding van...). — Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke uitgeverij, 1973, 129 blz.

De Breuker Roger, Commentaar op de economische expansiewetgeving in België. — Brussel, Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand, 1971, 43 blz.

Deschamps Claude, Planning en economische decentralisatie in België. — Heule, Uitgeverij voor gemeenteadministratie, 1973, veelv. pag.

Van Wauwe Ludo, Belgisch en Europees federalisme. De sociaal-economische gewesten, de economische politiek. — Brussel, Dosfelinstituut, 1972, 91 blz.

Baeck Louis, Groei en onkruid in de welvaartstaat. — Antwerpen, De Nederlandsche boekhandel, 1972, 194 blz.

Coppé Albert, De internationale onderneming. Macht zonder grenzen. — Antwerpen, Standaard Wetensch. Uitgeverij, 1972, 179 blz.

De uitdaging van de multinationale maatschappijen. — Brussel, Internationaal Verbond van vrije vakverenigingen. — 1972, 76 blz.

De vennootschap in het perspectief van de Europese Economische Gemeenschap. Afzonderlijke studie bij het jaarverslag 1971-1972 van de Kredietbank. — Brussel, Kredietbank, 1972, 36 blz.

Collin Fernand, Is het bankwezen werkelijk zo geheimzinnig? — Antwerpen, Standaard Wetenschappelijke Uitg., 1972, 149 blz.

Pauwels P., Het financieel beheer der banken. — Antwerpen, Standaard Uitg. 1970, 375 blz.

De Bank in de moderne wereld. Gids bij de tentoonstelling ingericht door het Ministerie van Nationale Opvoeding, in samenwerking met de Belgische Vereniging der banken. — Brussel, Belgische Vereniging der banken, 1971, 69 blz.

Naessens Rita, Evolutie van de bankkredieten. — Antwerpen, Standaard Wetensch. Uitg., 1970, 155 blz.

De 150e verjaardag van de Société Générale de Belgique: Wetenschappelijke en technische tentoonstelling. — Brussel, Dienst externe relaties van de Société Générale de Belgique, 1972, 68 blz.

Het Krediet. — Brussel, Belgische Vereniging der banken, 1970, 82 blz.

Collin Fernand, Het verbruikskrediet. — Brussel, Kredietbank, 1972, niet gepag.

Collin Fernand, Wijzigingen van de muntpariteit. Toespraak van de Heer Fernand Collin, voorzitter van de raad van beheer der Kredietbank, op de jaarlijkse vergadering van de aandeelhouders, Antwerpen 19 juni 1971. — Brussel, Kredietbank, 1971, n. gepag.

Schrans Guy, Juridische problematiek van de aanwending van research in de onderneming. — Preadviezen voor het XXVe Rechtskundig Congres te Brussel, 1971 kol. 175-192.

Suetens L.P., Beginselen van nijverheidsrecht. Kort begrip van het recht betreffende industriële en intellectuele eigendom. — Leuven, Uitg. Acco, 1971, 95 blz.

Roppe Louis, Verkeersveiligheid en actuele economische aspecten. (Rede uitgesproken ter gelegenheid van de opening van de buitengewone zitting van de Provinciale Raad van Limburg). — Hasselt, Vrijens, 1971, 63 blz.

Gebeurtenissen na de schade; Bewijs van het economisch nadeel; Strafrechtelijke vonnissen en burgerlijke vonnissen. 6^e internationaal juridisch colloquium. Zurich 8-11 oktober 1971. — Brussel, Beroepsvereniging der Belgische en buitenlandse verzekeringsondernemingen werkzaam in België, 1972, 126 blz.

Fiscaal recht

Tiberghien Albert, Handboek voor fiscaal recht (3e uitg.). — Brussel, C.E.D. Samsom, 1971, 475 blz.

Versée Theodore, Fiscaal recht. — Brussel V.U.B.-uitgaven, 1972, 161 blz.

Muylaert Frans, Cursus in de fiscale wetgeving. Deel II. Indirecte belastingen. Cursus gedoceerd aan de Nationale Stichting voor hogere studiën. — Brussel, Nationale Stichting voor hogere studiën, 1970, 258 blz.

Van Lier Jan, Fiscale wetgeving, (10^e druk). — Brugge, Uitg. De Garve, 1972, 176 blz.

Loeckx François, De belastingadministratie en de betrekkingen met de belastingplichtigen. — Brussel, Administratie der directe belastingen, 1972, 88 blz.

Fiscale Documentatie Vandewinckele.

— Herdruk delen IV en IX.

— BTW-percentages van goederen en diensten E. Lefevre en H. Vande Vannet.

1971. CED-Samsom. Brussel losbladig.

De Meyer Hugo, (onder redactie van...), Compendium der personenbelasting. — Brussel, De Arbeiderspers, (Reinaert Uitgaven), 1972, veelv. pag.

Wannijn Etienne (Onder redactie van...) Compendium der vennootschapsbelasting. — Brussel, De Arbeiderspers, Reinaert Uitgaven, 1972, veelv. pag.

Beirens Jan en Vlieghe W.J.F., Het fiscaal regime der V.Z.W. — Preadviezen voor het XXVe Rechtskundig Congres te Brussel, 1971, R.W. kol. 151-174.

Vanholder A. en Vekeman R., Provinciebelastingen. — Administratief Lexicon, Brugge, Die Keure, 1972, 61 blz.

De Wulf Raymond en Rahoens René, Basisprincipes BTW. — Gent, Uitg. Norma, 1971, 51 blz.

Enkele elementaire begrippen over de BTW. — Brussel, Belgisch Instituut voor voorlichting en documentatie, 1970, 24 blz.

De belasting over de toegevoegde waarde. — Brussel, Centrum voor politieke, economische en sociale studies (CEPES), 1970, 43 blz.

B.T.W.-handleiding. — Brussel, Belgisch Instituut voor voorlichting en documentatie, 1970, 347 blz.

Vanhorenbeeck W. en Devers M., Geen problemen met de B.T.W. Praktische handleiding voor het bedrijfsleven. — Antwerpen, A.E. Kluwer, 1970, 248 blz.

Lambert Willy en Defesche Jean, Dat is B.T.W. — Brussel, Belgisch Instituut van voorlichting en documentatie, 1970, n. gepag.

Van Wonterghem René, Algemene begrippen van de belasting over de toegevoegde waarde B.T.W. — Antwerpen, De Nederlandsche Boekhandel, 1971, 18 blz.

Fifi Hubert, Vade-mecum B.T.W. De belasting over de toegevoegde waarde in de bouwsector. — Brussel, Nationale Confederatie van het bouwbedrijf, 1971, 183 blz.

De belasting geeft u geld terug. De B.T.W. en de detaksatie van de voorraden op 31.12.1970. — Brussel, C.E.D.-Samsom, 1970, 334 blz.

Peeters G., De B.T.W. bij invoer, uitvoer en doorvoer. — Antwerpen, Antwerpse Lloyd, 1970, 112 blz.

Mélange Josse, Dertig maanden B.T.W.-voorlichting. — Brussel, Belgisch Instituut voor voorlichting en documentatie, 1972, 48 blz.

Vander Elst Marcel en Aubry Jean, De B.T.W. Commentaar van het wetboek en van de uitvoeringsbesluiten. — Brussel, Uitg. 'Interbankendienst', 1970, 198 blz.

Kluwers B.T.W.-tabellen, inbegrepen egalisatiebelasting. Netto+B.T.W.+E.B. Uitgewerkt door het Computercentrum voor accountants. — Antwerpen, A.E. Kluwer, 1970, niet gepag.

B.T.W. Koninklijke besluiten 1 tot 16. — Brussel, Belgisch Instituut voor voorlichting en documentatie, 1970, 72 blz.

B.T.W.-baremaboek. — Brussel, C.E.D. Samsom, 1970, 128 blz.

Forfaitaire regelingen 1971 inzake B.T.W. — Brussel, Ministerie van Financiën. Administratie van de B.T.W., registratie en domeinen, 1970, veelv. pag.

Bouckaert J., De belasting over de toegevoegde waarde en de plaatselijke openbare instellingen. — Heule, U.G.A. Uitg. voor gemeenteadministratie, 1971, 88 blz.

B.T.W. in land- en tuinbouw. — Leuven, De Belgische Boerenbond, 1971, 163 blz.

De ontheffing van de goederen in voorraad op 31 december 1970 bij de kleine ondernemingen. Toelichting bij het koninklijk besluit nr. 21 van 20 juli 1970. — Brussel, Belgisch Instituut voor voorlichting en documentatie, 1970, 40 blz.

De ontheffing van de goederen in voorraad en de fiscale regeling van de in uitvoering zijnde contracten op 1 januari 1971. Toelichting bij het koninklijk besluit nr. 21 van 20 juli 1970. — Brussel, Belgisch Instituut voor voorlichting en documentatie, 1970, 126 blz.

Van Isterdael A., Pauwels M. en Ringoot M., Doorschrijfmethode met B.T.W.-verwerking. — Brussel, CED-Samsom, 1971, 103 blz.

Van Isterdael A., Pauwels M. en Ringoot M., Centralisatiemethode met BTW-verwerking. — Brussel CED-Samsom, 1971, 58 blz.

Auteursrecht

Praktische gids voor het auteursrecht. Het auteursrecht in tien punten. — Brussel, SABAM, 1972, 23 blz.

SABAM, Schakel tussen auteur en gebruiker. — Brussel, SABAM, 1972, 31 blz.

Notarieel recht

Englebert Claude, Honorariumtarieven voor notarissen, met barema's die meer dan 45.000 berekeningen van honoraria omvatten. — Brussel, F. Larcier, 1971.

Internationaal privaatrecht

Internationaal privaatrecht. — Gent, Akademische Koöperatief, Gakko, 1971, 226 blz.

Internationaal en Europees recht

Van Bogaert Prof. Dr. E.R.C., Volkenrecht. Brussel, Elsevier Sequoia, 1973, 602 blz.

Suy Erik, Leerboek van het volkenrecht. I. Staat en individu. — Leuven, Acco, 1972, 282 blz. — II. Het territoriaal element, id. 1973, 271 blz.

Gerard Hugo, Europees ABC. Historiek van de Europese integratie. Overzicht van de goevernementele organisaties en instellingen. — Sysele, Centrum Ryckvelde, 1971, 42 blz.

Dierickx Ludo, Het Europese besluitvormingsproces en het Europese integratieproces. De totstandkoming van verordening nr. 17. — Brussel, Uitg. U.L.B., 1972, 328 blz.

Van De Meerssche Paul, De Europese integratie 1945-1970. — Antwerpen, Standaard Wetensch. Uitg., 1971, 334 blz.

Van De Meerssche Paul, Europa morgen. Integratie of desintegratie? Antwerpen, Standaard Wetensch. Uitg., 1972, 295 blz.

Het Europa der volken. Grondslagen voor nieuwe structuren. — Brussel, Dosfelinstituut, 1970, 62 blz.

Vandamme J., Brugmans H., Ladrière J., Europa op het kruispunt. — Brussel, De Arbeiderspers. (Reinaert Uitgaven), 1972, 61 blz.

Coppé Albert, De Europese uitdaging (2e druk). — Antwerpen, Standaard Wetensch. Uitg., 1972, 137 blz.

Europese gemeenschappen en Christen-democratische partijvorming. — Brussel, Centrum voor politieke, economische en sociale Studies (CEPESS) Brussel, 1972, 99 blz.

Pourvoyeur Robert, De raad van de Europese Gemeenschappen. — Brussel St. Aloysiushandelshogeschool (Ecclesia), 1972, 96 blz.

Repertorium van de rechtspraak betreffende het Europees verdrag tot bescherming van de rechten van de mens (1955-1970). — Centrum voor Internationaal Strafrecht, Vrije Universiteit Brussel, 1971, 313 blz.

Van Wijmersch Lode, De ambulante handel, Reglementering in de E.E.G. — Brussel, Economisch en Sociaal Instituut voor de Middenstand, 1972, 71 blz.

De Raeymaeker Omer en Van Depoele. De UNO-operaties voor het behoud van de Vrede. Collectieve veiligheid en preventieve diplomatie. (Een reader samengesteld door...). — Leuven, Uitg. Acco, 1972, 321 blz.

De Schutter B., Een Kwarteeuw U.N.O. Resultaten en perspectieven. Akten voor het colloquium ingericht door het Centrum voor de Studie van de Verenigde Naties en de Gespecialiseerde Organisaties van de Vrije Universiteit Brussel, in samenwerking met de Belgische Vereniging voor de Verenigde Naties. — Brussel, V.U.B. Faculteit der rechtsgeleerdheid, Centrum voor UNO-recht. 1972, 581 blz.

De Pauw Frans, Het recht van de internationale instellingen met begrip van de Organisatie der Verenigde Naties. — Brussel, V.U.B. uitg. 1972, 115 blz.

De Groot Herman, De economische en sociale Raad van de Verenigde Naties. — Proefschrift Hoger Instituut voor Bestuurs- en Handelswetenschappen. — Brussel, 1971, 140 blz.

Adriaens H., Instellingen der nieuwe Staten. Deel 1-2. — Gent, Gakko, 1972, 113 en 170 blz.

Ontwikkelingssamenwerking. Kleine gids van de internatio-

nale organisaties. — Brussel, Verbond der Belgische nijverheid, 1970, 112 blz.

25 jaar Verenigde Naties. Balans en perspectieven. Colloquium. — Brussel, Vrije Universiteit, Centrum voor de studie van het recht der Verenigde Naties en de gespecialiseerde organisaties, 1970, 6 losse verslagen in een map.

Derksen S.C., De Verenigde Naties na 25 jaar. — Antwerpen-Deurne, Uitg. Keesing, 1970, 24 blz.

Craenen Godelieve [samengebracht door...], Verdragteksten over rechten en vrijheden. — Leuven, Acco, 1971, 103 blz.

Voor een nieuw beleid inzake ontwikkelingssamenwerking. — Brussel, Centrum voor politieke, economische en sociale studies (CEPESS) 1972, 132 blz.

Rechtsgeschiedenis

Michel Jacques en Raes Robert, Instituten van het Romeins recht. — Brussel, Universitaire publicaties. I. Verbindingen, 1971, 59 blz. — III. De procedure, 1972, 115 blz. — V. Zakenrecht, 1972, 121 blz. — VII. De contracten, 1972, 154 blz. — Erfrecht, 1972, 25 blz.

Herbots J., Rechtshistorische beschouwingen bij het proces van Jesus De Nazarener. — Overdruk uit het Rechtskundig Weekblad, 1972, kol. 1033-1054.

De Brouwer Jozef, De kerkelijke rechtspraak en haar evolutie in de bisdommen Antwerpen, Gent en Mechelen tussen 1570 en 1795. I-II: Inventaris. — Tiel, E. Veys, 1971-72, 2 dln., 566-918 blz.

Baels Eduard J., 'De Generale Keizerlijke en Koninklijke Indische Compagnie gevestigd in de Oostenrijkse Nederlanden' genaamd de Oostendse Compagnie. — Oostende, Uitg. Erel, 1972, 161 blz.

Van Hille Philippe, Het Hof van beroep van Brussel en de rechtbanken van Oost- en West-Vlaanderen onder het Frans bewind. 1800-1814. — Handzame, Uitg. 'Familia et patria', 1970, 212 blz.

Baelde Michel, De domeingoederen van de Vorst in de Nederlanden omstreeks het midden van de zestiende eeuw (Uitgegeven en ingeleid door...). — Brussel, Paleis der Academiën, 1971, 479 blz.

Quintyn J.P., Metdepenningen H. — Rede uitgesproken op de plechtige openingszitting van de Vlaamse Conferentie der Balie bij het Hof van beroep te Gent. — Overdruk uit het Rechtskundig Weekblad, 1971, kol. 545-560.

Wouters Hubert, Documenten betreffende de geschiedenis der arbeidersbeweging ten tijde van de 1^e Internationale, 1866-1880. [Verzameld en uitgegeven door...]. Deel I-II-III, Leuven, Nauwelaerts, 1970-71, 1204, 1793 blz.

De Weerdt Denise, De Belgische socialistische arbeidersbeweging op zoek naar een eigen vorm. 1872-1880. — Antwerpen, Stichting Camille Huysmans, 1972, 188 blz.

Luykx Theo, Vlaanderens culturele ontwikkeling. — Overdruk uit Handelingen XXIV (1970 - Deel I) der Koninklijke Zuidnederlandse Maatschappij voor Taal- en Letterkunde en Geschiedenis. — Langemark Drukk. N.V. Vonksteen, 1970, blz. XXVII-XLVI.

RECHTSpraak

HOF VAN CASSATIE

1e KAMER—11 MEI 1973

Voorzitter: Ridder Rutsaert

Raadsheer-verslaggever: de h. Meeùs

Eerste advocaat-generaal: de h. P. Mahaux

Advocaten: Mrs. G. van Hecke en R. Philips

Geneeskunst—Apotheker—K.B. van 9 februari 1970, art. 2—Onwettelijk in zoverre het de oprichting van een officina afhankelijk stelt van een onder de door art. 3 gestelde voorwaarden verleende vergunning.

Hoewel de artikelen 2 en 3 van het K.B. van 9 februari 1970 betreffende de spreiding van de voor het publiek opengestelde apotheken bepalen, dat een vergunning alleen op grond van de eisen van de volksgezondheid kan worden verleend, houden ze nochtans in, dat een vergunning kan worden geweigerd op grond van gegevens die een beslissende invloed kunnen hebben op de uitoefening van normale werkzaamheden voor de gevestigde officina's; in verband gebracht met de andere voorschriften van voormeld art. 3, § 1, onder meer met die welke onder de litt. a) en b) voorkomen, beoogt een dergelijke regeling de bescherming van de materiële belangen van de gevestigde officina's, en wordt ze niet alleen in functie van de vereisten van de volksgezondheid getroffen zoals bepaald bij art. 4, § 3, van het KB. nr. 78 van 10 november 1967.

Derhalve vindt art. 2 van het K.B. van 9 februari 1970, in zoverre het de oprichting van een voor het publiek opengestelde officina afhankelijk stelt van een onder de door art. 3 gestelde voorwaarden verleende vergunning, geen wettelijke steun in art. 4, § 3, van het KB. nr. 78 van 10 november 1967.

Desmet t/Orde der Apothekers

Conclusie van het Openbaar Ministerie

De bestreden sententie legt aan eiseres een tuchtmaatregel op, wijl ze een voor het publiek opengestelde officina heeft geëxploiteerd, zonder daartoe de door het koninklijk besluit van 9 februari 1970¹ vereiste vergunning te hebben bekomen.

Tegen deze beslissing heeft eiseres, bij een aangetekend schrijven van 24 januari 1972 gericht tot de secretaris van de Raad van beroep van de Orde der Apothekers, een eerste voorziening ingediend.

De voorziening werd aldus ingesteld overeenkomstig de oorspronkelijke tekst van artikel 26 van het koninklijk besluit nr 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der Apothekers. Voormeld artikel werd echter gewijzigd bij artikel 67, § 1, van de wet

van 15 juli 1970, luidens hetwelk, behalve bepaalde afwijkingen, voor de procedure in cassatie dezelfde regelen gelden als in burgerlijke zaken.

Eiseres heeft, bij een aangetekend schrijven van 1 februari 1972, insgelijks gericht tot de secretaris van de Raad van beroep, regelmatig afstand gedaan van die voorziening.

Bij een verzoekschrift van 4 februari 1972, gezonden aan dezelfde secretaris en behoorlijk bekendgemaakt, heeft eiseres, bijgestaan en vertegenwoordigd door Mr. van Hecke, regelmatig een tweede voorziening ingediend, met inachtneming van de sinds de wet van 15 juli 1970 voorgeschreven vormen.

Dit verzoekschrift verklaart dat eiseres haar vergissing heeft ingezien, dat zij afstand doet van de eerste voorziening en dat zij, overeenkomstig de bepalingen van artikel 67 van de wet van 15 juli 1970, een nieuwe voorziening instelt.

De procedure blijkt dus regelmatig; zij wordt trouwens niet gecritiseerd.

De bestreden beslissing steunt de opgelegde tuchtmaatregel hierop dat eiseres, als apotheker, lid van de Orde, een apotheek openstelde voor het publiek, zonder voorafgaande vergunning, met miskenning van elk gezag, zij het van bestaande wettelijke voorschriften, van de beschikking van de vestigingscommissie bij het Ministerie van Volksgezondheid of van de beslissing van de bevoegde Minister, en dat dit een zware fout uitmaakt die rechtstreeks de waardigheid van het beroep aantast, de onverantwoorde en onbescheiden houding van eiseres en de miskenning van elk gezag een slecht voorbeeld zijnde in 't bijzonder voor de jong gediplomeerden in de artsennijbereikunde, waardoor 'het prestige, de eer, de bescheidenheid en de waardigheid van het beroep ernstig in het gedrang gebracht worden'.

De Raad van beroep zinspeelt aldus op de omstandigheden dat, luidens artikel 2, § 1, van het koninklijk besluit van 9 februari 1970 betreffende de spreiding van de voor het publiek opengestelde apotheken², 'een voor het publiek opengestelde officina alleen mag worden opgericht ... indien daartoe vooraf vergunning wordt verleend door de Koning op eensluidend advies van de daartoe ingestelde vestigingscommissie', dat eiseres dergelijke vergunning aangevraagd heeft³, dat zij haar officina opgericht heeft⁴ nadat haar aanvraag verworpen was⁵ en dat zij die officina in stand gehouden heeft spijts het verwerpen van haar beroep door de daartoe bevoegde Commissie van beroep.

De bestreden beslissing laat verder gelden, 'dat huidige eiseres, door haar vrijwillige inschrijving op de lijst van de Orde, zich ipso facto ertoe heeft verbonden de wetten en reglementen betreffende deze Orde uitgevaardigd na te leven en te aanvaarden, en der-

² Belgisch Staatsblad, 14 februari 1970 p. 1512.

³ Op 28 juli 1970.

⁴ Op 15 juli 1971.

⁵ Op 24 maart 1971.

¹ Koninklijk besluit van 9 februari 1970 betreffende de spreiding van voor het publiek opengestelde apotheken, Belgisch Staatsblad, 14 februari 1970, p. 1512.

halve haar rechten in een zekere mate beperkt' en 'dat, zo het haar volstreekte recht is op een geoorloofde (wijze) en volgens de vereiste vormen, de wettelijkheid van een *wetsbepaling* te betwisten, ze zich middelerwijl moest gedragen naar de voorschriften van de van kracht zijnde *wetgeving*'.

Eiseres merkt terecht op, dat deze beoordeling betwistbaar is, dat het ten deze gaat om de wettelijkheid van een *koninklijk besluit* en van een *reglement*, dat een onwettelijk koninklijk besluit of reglement geen verbindende kracht hebben en dat de burgers grondwettelijk het recht bezitten zich tegen onwettelijke handelingen van de regering te verzetten⁶.

Eiseres wijst er insgelijks op, dat zij op 27 maart 1970 bij de Raad van State een verzoek heeft ingediend tot nietigverklaring wegens machtsverschrijding van het betwist koninklijk besluit en dat dit beroep tot nog toe niet beslecht werd. De zaak werd in november en januari l.l. voor de Raad van State vastgesteld, doch onbepaald verdaagd ten gevolge van de bekendmaking van een nieuw koninklijk besluit, gedateerd 27 oktober 1972, betreffende de spreiding van de voor het publiek opengestelde apotheken en van het indienen van beroepen tot nietigverklaring van dit besluit⁷.

*
**

Volgens de voorziening (*1e onderdeel van het 1e cassatiemiddel*), zou het koninklijk besluit van 9 februari 1970 onwettelijk zijn, ten eerste, omdat de Koning de macht niet heeft de uitoefening van een beroep te beperken of van een vergunning afhankelijk te maken en dat de machten welke hij daartoe aan de wet van 31 maart 1967 kon onttelen sinds 14 november 1967 verstreken waren.

Het staat buiten kijf dat de vrijheid een beroep uit te oefenen een burgerlijk recht is dat alleen door de wet of krachtens de wet kan gereguleerd worden.

Zoals del Marmol terecht schrijft: 'la liberté du commerce est un droit civil reconnu par la loi (décret des 2-17 mars 1791); sans être formellement garantie par la Constitution de 1831, elle est implicitement consacrée par la tendance philosophique qui l'inspire'⁸.

Het koninklijk besluit van 9 februari 1970 werd echter genomen ter uitvoering van artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit nr 78 van 10 november 1967 betreffende o.m. de geneeskunst en de uitoefening van de daaraan verbonden beroepen, uitgevaardigd op grond van de artikelen 1, 8°, litt. a, en 3 van de wet van 31 maart 1967 tot toekenning van bepaalde machten aan de Koning ten einde de economische heropleving, de bespoediging van de regionale reconversie en de stabilisatie van het begrotingsevenwicht te verzekeren.

Artikel 1, 8°, litt. a, van deze wet bepaalt, dat de Koning door in Ministerraad overlegde besluiten *alle nuttige maatregelen* kan treffen ten einde '... de kwa-

liteit der geneeskundige zorgen te bevorderen en de normale verstrekking ervan te verzekeren door een herziening en een aanpassing van de wetgeving in verband met de uitoefening van de verschillende takken van de geneeskunde'.

Luidens artikel 3, kunnen de besluiten getroffen krachtens de macht toegekend aan de Koning 'de vigerende wettelijke bepalingen opheffen, aanvullen, wijzigen of vervangen'. Dit geldt natuurlijk ook wat de machten aangaat betreffende de herziening en de aanpassing van de wetgeving in verband met de uitoefening van artseneerbereidkunde.

Luidens hetzelfde artikel, verstrijken de aldus toegekende machten op 14 november 1967. Na het verstrijken van voormelde machten kunnen de op grond van deze machten getroffen besluiten niet worden opgeheven, aangevuld, gewijzigd of vervangen dan door een wet; de Koning behoudt echter het recht 'de bepalingen, die betrekking hebben op zaken die onder zijn bevoegdheid vallen, op te heffen, aan te vullen, te wijzigen of te vervangen'.

Aan de Koning blijft aldus het recht toebehoren de besluiten, die hij krachtens de hem door de wet van 1967 toegekende machten heeft getroffen, door uitvoeringsmaatregelen aan te vullen, vermits dergelijke maatregelen overeenkomstig artikel 67 van de Grondwet onder zijn bevoegdheid vallen.

Artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit van 10 november 1967 bepaalt, dat 'de Koning, op advies van de belanghebbende organisaties, *alle maatregelen* kan treffen met het oog op het aanpassen van het aantal officina's die voor het publiek mogen worden opgesteld *in functie van de vereisten van de volksgezondheid* op nationaal, gewestelijk of plaatselijk vlak en rekening houdend met de verschillende vormen van terhandstelling van geneesmiddelen'.

De oorspronkelijke tekst van dit artikel vermeldde 'in verband met de behoeften van bevoorrading in geneesmiddelen van de bevolking' in stede van 'in functie van de vereisten van de volksgezondheid'⁹.

De Raad van State, Afdeling Wetgeving, liet in zijn advies van 6 november 1967 opmerken dat het besproken artikel geen wijziging van de geldende wetgeving kon medebrengen en dat die wetgeving geen beperking van het aantal officina's toeliet¹⁰.

De eerste opmerking wekt verwondering, vermits artikel 1, 8°, van de wet van 31 maart 1967 uitdrukkelijk de Koning machtigde de vigerende wettelijke bepalingen te wijzigen in verband met de uitoefening van de verschillende takken van de geneeskunde, en derhalve van de artseneerbereidkunde, ten einde de kwaliteit der geneeskundige zorgen te bevorderen en de normale verstrekking ervan te verzekeren.

De Raad van State overwoog ook¹¹, dat 'de wet van 31 maart 1967 nergens uitdrukkelijk zegde dat de Koning ... de economische en de commerciële kant van de uitoefening van de artseneerbereidkunde kan regelen en dat niets in de parlementaire voorbereiding van de wet erop wees dat de wetgever dergelijke uitlegging mogelijk heeft willen maken.' Daaruit leidde de Afdeling Wetgeving af, dat 'de bepaling van artikel 4,

⁶ Zie besprekingen in het Nationaal Congres op 27 december 1830 en 21 januari 1831 V. Huygens, B.I. p. 668, B.2, p. 224; C. Cambier, Principes du contentieux administratif, B.I. p. 110.

⁷ Belgisch Staatsblad, 4 november 1972, p. 12.183.

⁸ Ch. del Marmol, La liberté du commerce en droit belge, J.T. 1953, p. 65. Zie ook M. Gotzen, Vrijheid van beroep en bedrijf en onrechtmatige mededinging, I, n° 415.

⁹ ¹⁰ en ¹¹ Zie advies van de Raad van State van 6 november 1967, Belgisch Staatsblad 1970, p. 1516.

§ 3, de bevoegdheid, die de Koning in de opdrachtwet heeft gekregen, te buiten gaat'.

De regering heeft met die opmerking rekening gehouden, derwijze dat de Koning enkel de maatregelen met het oog op het aanpassen van het aantal officina's die voor het publiek mogen opengesteld kon treffen 'in functie van de vereisten van de volksgezondheid' en niet 'in verband met de behoeften van bevoorrading in geneesmiddelen van de bevolking'.

De Raad van State merkte nog op¹², dat 'het te vreezen viel' dat de bepalingen, volgens welke de Koning 'het aantal officina's die voor het publiek mogen worden opengesteld kan aanpassen', de uitvoerende macht *wel eens* tot het invoeren van een 'numerus clausus' zouden kunnen bewegen, wat zeker noch met de letter, noch met de geest van de wet van 12 april 1958 betreffende de medisch-farmaceutische cumulatie zou stroken'.

In het advies, op 7 januari 1970 uitgebracht over het ontwerp dat het koninklijk besluit van 9 februari 1970 geworden is, oordeelde de Raad van State¹³, dat zo de vorm gewijzigd werd de grond niet werd veranderd en dat dit ontwerp, niettegenstaande die wijziging, toch 'bleek de regeling na te streven van de economische kant van de uitoefening van het beroep van officina-apotheker'. Dit hoge rechtscollege sprak verder het advies uit, dat 'ofschoon daarbij ook de belangen van de volksgezondheid op onrechtstreekse wijze zijn betrokken, evenwel zo uit de door de gemachtigde ambtenaren verstrekte toelichtingen als uit de lezing van de ontworpen tekst kon worden afgeleid dat *inzonderheid* overwegingen van economische aard ten grondslag liggen aan de door het ontwerp nagestreefde doeleinden'.

Het staat het Hof niet vrij rekening te houden met het misbruik dat de Koning eventueel zou kunnen maken van de mogelijkheden bepaald door artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit n° 80 van 10 november 1967 of met inlichtingen die door bepaalde ambtenaren zouden verstrekt zijn. Wij zullen verder onderzoeken of de lezing van de tekst van het koninklijk besluit van 9 februari 1970 ertoe leidt te beschouwen, dat dit besluit werkelijk, hetzij essentieel, hetzij gedeeltelijk, economische doeleinden nastreeft.

In zijn advies van 7 januari 1970 vestigde de Raad van State er ook de aandacht op, dat beroepen tot nietigverklaring van artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit van 10 november 1967 bij de Afdeling Administratie ingediend werden wegens machtsoverschrijding en dat die bepaling door de Afdeling Wetgeving bezwaarlijk als rechtsgrond voor het ontworpen besluit kon worden aanvaard¹⁴.

Het verslag aan de Koning, dat aan het koninklijk besluit van 9 februari 1970 voorafgaat, stelt oordeelkundig vast dat 'op grond van deze betwisting niet zou mogen worden afgeleid dat die bepaling onwettelijk is'.

De partijen, die voormelde beroepen hadden ingediend, hebben ze verzaakt en hun afstand werd bij arrest van 16 juni 1970¹⁵ gedecreteerd.

Is er eenmaal aangenomen dat de Koning maatre-

gelen kon treffen met het oog op het aanpassen van het aantal officina's die voor het publiek mogen worden opengesteld, dan dient verder te worden onderzocht of de Koning die maatregelen tijdig heeft genomen of, zoals eiseres aanvoert, na het verstrijken van de hem verleende macht.

Luidens artikel 3 van de wet van 31 maart 1967 verstreken de aan de Koning door deze wet toegekende machten op 14 november 1967, doch de Koning behield het recht de bepalingen die betrekking hadden op zaken welke onder zijn bevoegdheid vielen, aan te vullen of te wijzigen. De Koning behield dus, overeenkomstig artikel 67 van de Grondwet, het recht de bepalingen van artikel 4, § 3, van het besluit van 10 november 1967 aan te vullen.

Dit laatste artikel bepaalt dat de Koning, binnen wel bepaalde perken, 'alle maatregelen kan treffen met het oog op het aanpassen van het aantal officina's die voor het publiek mogen worden opengesteld'.

De Koning had dus, ook na 14 november 1967, nog het recht deze bepaling ten uitvoer te leggen en de maatregelen nader vast te stellen waardoor het aanpassen van het aantal officina's die voor het publiek mogen worden opengesteld moest geschieden.

Terecht wijst de bestreden beslissing er derhalve op, 'dat artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit van 10 november 1967 door de Koning uitgevaardigd werd binnen de termijn tijdens welke bijzondere machten hem werden toegekend, dat het koninklijk besluit van 9 februari 1970 een uitvoeringsbesluit is van de in voormeld artikel voorziene maatregel en dat de bij dit laatste besluit getroffen maatregelen niet alleen de aanvulling zijn van de bepalingen van artikel 4 van het koninklijk besluit van 1967, maar volledig in het kader blijven van de zaken die onder de bevoegdheid van de Koning vielen'.

*
**

Volgens de voorziening (2de onderdeel van het eerste middel tot cassatie), zouden echter de aldus getroffen maatregelen de perken overschrijden die door artikel 1 van de wet van 31 maart 1967 en door artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit van 10 november 1967 voorgeschreven werden.

Luidens deze bepalingen mochten die maatregelen enkel getroffen worden 'ten einde de kwaliteit der geneeskundige zorgen te bevorderen en de verstrekking ervan te verzekeren' en 'in functie van de vereisten van de volksgezondheid op nationaal, gewestelijk of plaatselijk vlak'.

Volgens het verslag aan de Koning dat aan het koninklijk besluit van 9 februari 1970 voorafgaat¹⁶, 'was het de bedoeling van de regering, toen zij de tekst van voormeld artikel 4, § 3, vaststelde, over een wettig instrument te beschikken om in staat te zijn een evenwichtige spreiding van de apotheken tot stand te brengen en een bepaalde hergroepering van de apotheken te bevorderen, zodat een geregelde en efficiënte verstrekking van geneesmiddelen aan de patiënten, waar ze zich ook bevinden, wordt verzekerd en dientengevolge de volksgezondheid wordt gevrijwaard'.

¹⁵ Arrest 14.204 i.z. S.V. Coop Bruxelles, Les Pharmacies populaires et Les Pharmacies du Peuple.

¹⁶ Belgisch Staatsblad 1970, p. 1512.

¹² Zie hetzelfde advies, Belgisch Staatsblad 1970, p. 1516.

¹³ Zie advies van de Raad van State van 7 januari 1970, Belgisch Staatsblad 1970, p. 1516.

¹⁴ Belgisch Staatsblad, 1970, p. 1515.

Het verslag zet desbetreffend een reeks overwegingen uiteen en doet dan gelden dat 'de bekommernis om degelijke geneesmiddelen op normale en regelmatige wijze ter hand te stellen impliceert dat de patiënten, waar ze zich ook mogen bevinden, vlug en gemakkelijk de nodige geneesmiddelen kunnen verkrijgen' en dat 'dit vereiste een behoorlijke spreiding van de officina's over heel het land vergt, aangezien alleen de apothekers ... bevoegdheid hebben om geneesmiddelen af te leveren'. Volgens dit verslag, 'kan dergelijke spreiding alleen worden bereikt door tussenkomst van de overheid die de macht heeft om de strekking te ondervangen die hoe langer hoe meer tot uiting komt, volgens welke bij voorkeur officina's worden opgericht in steden en grote centra, waar de bevolkingsdichtheid en het drukke personenverkeer een betere rentabiliteit laten verhoppen'.

De inleidende overweging van het besluit luidt nog, dat 'het in het belang van de volksgezondheid geboden is op bepaalde plaatsen de vermenigvuldiging en de concentratie van voor het publiek opengestelde officina's te beletten en op andere plaatsen in de afwezigheid ervan te voorzien'.

Hoe werden die doeleinden nagestreefd?

Artikel 2, § 1, van het besluit van 9 februari 1970 bepaalt o.m., dat een voor het publiek opengestelde officina alleen mag worden opgericht indien daartoe vooraf vergunning wordt verleend door de Koning, op eensluidend advies van de daartoe ingestelde vestigingscommissie.

Luidens artikel 2, § 2, wordt de vergunning toegekend onder de volgende voorwaarden: de verzoeker ... moet het bewijs leveren dat hij zal kunnen beschikken over de nodige lokalen en het vereiste materiaal voor het uitoefenen van de arstenijbereidkunde; hij moet, bovendien (?), wettig gemachtigd zijn om de arstenijbereidkunde uit te oefenen of bij voorkomend geval over een apotheker beschikken voor een minimale periode van één jaar.

Volgens artikel 3, § 1, worden de vergunningen verleend op grond van de eisen van de volksgezondheid met inachtneming van:

- a) de demografische toestand van de betrokken streek,
- b) de geografische ligging van de betrokken streek,
- c) de noodzakelijkheid om een wachtdienst te organiseren,
- d) de gegevens die een beslissende invloed kunnen hebben op de uitoefening van *normale werkzaamheden* voor de gevestigde officina's,
- e) de verschillende vormen van aflevering van geneesmiddelen¹⁷, meer bepaald van het geoorloofde bestaan van depots bij geneesheren of dierenartsen.

De aldus bepaalde voorwaarden lijken meestal in verband met de vooropgestelde doeleinden. Dit blijkt echter niet zo t.a.v. de voorwaarde betreffende de gegevens die een beslissende invloed kunnen hebben op de uitoefening van *normale werkzaamheden* voor de reeds gevestigde officina's.

Brengt men die voorwaarde in verband met de andere voorwaarden, en meer bepaald met die betref-

fende de geografische ligging en de demografische toestand van de betrokken streek (a en b), dan kan men zich bezwaarlijk van de indruk ontdoen dat een vergunning kan worden geweigerd om redenen die een beslissende invloed kunnen hebben op de uitoefening van de werkzaamheden van reeds gevestigde officina's en dat dergelijke regeling de bescherming van de materiële belangen van deze officina's beoogt en niet alleen getroffen wordt 'in functie van de vereisten van de volksgezondheid' en 'om de kwaliteit der geneeskundige zorgen te bevorderen en de verstrekking ervan te verzekeren'.

Deze indruk wordt versterkt wanneer men vaststelt dat de Commissie van beroep de weigering van vergunning bevestigd heeft, o.m. omdat er reeds te veel apothekers zijn te Kortrijk en omdat de vestiging van eisers in die stad 'de professionele belangen van de reeds gevestigde apothekers zou kunnen schaden'.

Men kan, naar mijn bescheiden mening, bezwaarlijk met de bestreden beslissing aannemen, dat de bepalingen van de artikelen 2 en 3 van het besproken besluit uitsluitend 'een gezonde en doelmatige spreiding van de officina's nastreven, ten einde een voor de zieken nutteloze concentratie van apothekers in een bepaalde streek, gemeente of wijk of het totaal gebrek aan geneesmiddelenverstrekking in een andere streek te vermijden'.

De bestreden beslissing constateert weliswaar met reden, 'dat daarbij ongetwijfeld ook de leefbaarheid van de apotheken – dus de economische en commerciële facetten van het geval – gunstig zal beïnvloed worden, zowel voor de reeds gevestigde als voor de nieuwe officina's'.

Dergelijke toestand moet natuurlijk geduld worden omdat hij onvermijdelijk is, wanneer zulks 'slechts een gunstig gevolg' moet zijn van het nagestreefde doel, en niet van het 'hoofdzakelijk' nagestreefde doel zoals de beslissing aanneemt; d.i. wanneer de reglementering werkelijk en uitsluitend de bevordering van de volksgezondheid ten doel heeft.

Blijft echter dit nog een 'gunstig gevolg' van het nagestreefde doel, wanneer, zoals uit artikel 3, § 1, litt. d, duidelijk blijkt, de invloed die de oprichting van een nieuwe officina op de uitoefening van de werkzaamheden van de reeds gevestigde officina's kan hebben een voorwaarde uitmaakt van het verlenen of van het weigeren van de aangevraagde vergunning?

Onder de gelding van de wet van 19 mei 1949 tot oprichting van de Orde der Apothekers verklaarde het Hof herhaaldelijk¹⁸ dat die wetgeving geenszins ertoe strekte hetzij de stoffelijke belangen van de apothekers te begunstigen, of een economische inrichting tot stand te brengen.

Die overwegingen leiden mij ertoe, met de Raad van State aan te nemen, dat er 'uit de lezing van de tekst' van het besluit dient te worden afgeleid dat overwegingen van economische aard wellicht niet vreemd zijn aan de door het besluit nagestreefde doeleinden en, in elk geval, dat de bepalingen van de artikelen 2, § 1, en 3, § 1, litt. d. van dit besluit niet verenigbaar zijn

¹⁷ Zoals bepaald in art. 4, § 3, van het koninklijk besluit nr 78 van 10 november 1967.

¹⁸ Cass. 26 april 1954, Arr. 547, Bull. 716; 7 maart en 16 mei 1955, Bull. 744, 1017; Vergel. Cass. 25 januari 1954, Arr. 361, Bull. 447, 16 januari 1956, Arr. 369, Bull. 465.

met de bepalingen van artikel 4, § 3, van het koninklijk besluit van 10 november 1967.

De betwiste bepalingen vinden derhalve geen wettelijke steun in het besluit waarop zij steunen en de Raad van beroep heeft artikel 107 van de Grondwet geschonken door toepassing ervan te maken¹⁹.

Behoeft er hieraan te worden toegevoegd dat de Raad, die de onwettige bepalingen van een koninklijk besluit niet mag toepassen, geen tuchtstraf kan steunen op het enkel niet-naleven van deze bepalingen, zoals *het tweede middel* terecht doet gelden?

Zoals ik er reeds aan herinnerde²⁰, werd het koninklijk besluit van 9 februari 1970 opgeheven en vervangen door het koninklijk besluit van 27 oktober 1972²¹. De tekst van het nieuw besluit is, grotendeels, dezelfde als die van het vroeger besluit²². De tekst van de artikelen 2, § 2, en 3, § 1, van het besluit van 1970 werd letterlijk overgenomen in artikel 2 van het besluit van 1972, zodat die opheffing zonder weerslag blijft op de voorziening.

Besluit : Vernietiging.

Arrest

Gelet op de bestreden beslissing, op 11 januari 1972 gewezen door de Raad van beroep, met het Nederlands als voertaal, van de Orde der apothekers ;

Wat betreft de op 24 januari 1972 ingestelde voorziening :

Overwegende dat eiseres afstand heeft gedaan van haar voorziening bij aangetekende brief van 1 februari 1972 gericht tot de secretaris van de Raad van beroep ;

Wat betreft de op 4 februari 1972 ingestelde voorziening :

Over het eerste en het tweede middel samen, het eerste afgeleid uit de schending van de artikelen 107 van de Grondwet en 7 van het decreet van 2/17 maart 1791 betreffende de vrijheid van handel, van het algemeen rechtsbeginsel van de vrijheid van handel en nijverheid, van de artikelen 1, meer bepaald 8°, 3 van de wet van 31 maart 1967 tot toekenning van bepaalde machten aan de Koning ten einde de economische heropleving, de bespoediging van de regionale reconversie en de stabilisatie van het begrotingsevenwicht te verzekeren, 4, paragraaf 3, van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de geneeskunst, de uitoefening van de daaraan verbonden beroepen en de geneeskundige commissies, en 2 van het koninklijk besluit van 9 februari 1970 betreffende de spreiding van de voor het publiek opengestelde apotheken,

doordat de bestreden beslissing het koninklijk besluit van 9 februari 1970, in zoverre het de oprichting van een voor het publiek opengestelde officina afhankelijk stelt van een vergunning, wettelijk verklaart, omdat de bij dat besluit getroffen maatregelen in feite de aanvulling zijn van de bepalingen van artikel 4, paragraaf 3, van het koninklijk besluit nr. 78 en ove-

rigens volledig binnen het kader liggen van de zaken die onder de bevoegdheid van de Koning vielen,

terwijl, eerste onderdeel, niet de Koning maar alleen de wetgever de bevoegdheid heeft om de uitoefening van een beroep afhankelijk te stellen van een vergunning, en de aan de Koning door de wet van 31 maart 1967 toegekende machten verstreken zijn op 14 november 1967 en de Koning na die datum niet langer de machten kon uitoefenen die hij zonder de wet van 31 maart 1967 niet bezat (schending van alle genoemde bepalingen),

tweede onderdeel, de aan de Koning door de wet van 31 maart 1967 toegekende machten uitsluitend mochten uitgeoefend worden om 'de kwaliteit der geneeskundige zorgen te bevorderen en de normale verstreking ervan te verzekeren', en het verbod een officina voor het publiek zonder vergunning op te richten niet aan die doeleinden beantwoordt daar de vergunning afhankelijk gesteld wordt onder meer van de 'gegevens die een beslissende invloed kunnen hebben op de uitoefening van normale werkzaamheden voor de gevestigde officina's' (schending van alle genoemde bepalingen) :

het tweede, afgeleid uit de schending van de artikelen 107 van de Grondwet en 6 van het koninklijk besluit nr. 80 van 10 november 1967 betreffende de Orde der apothekers.

doordat de bestreden beslissing de opening zonder vergunning van een officina beschouwt als een zware fout die rechtstreeks de waardigheid van het beroep aantast,

terwijl de weigering rekening te houden met een onwettelijk besluit geen zware fout kan uitmaken ;

Wat het tweede onderdeel van het eerste middel en wat het tweede middel betreft :

Overwegende dat artikel 4, paragraaf 3, van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 betreffende de geneeskunst, de uitoefening van de daaraan verbonden beroepen en de geneeskundige commissies bepaalt dat de Koning, op advies van de belanghebbende organisaties, alle maatregelen kan treffen met het oog op het aanpassen van het aantal officina's die voor het publiek mogen worden opengesteld, in functie van de vereisten van de volksgezondheid op nationaal, gewestelijk of plaatselijk vlak en rekening houdende met de verschillende vormen van terhandstelling van geneesmiddelen ;

Overwegende dat, luidens artikel 2 van het ter uitvoering van voormeld artikel 4, paragraaf 3, genomen koninklijk besluit van 9 februari 1970 betreffende de spreiding van de voor het publiek opengestelde apotheken, een voor het publiek opengestelde officina alleen mag worden opgericht of naar een andere plaats overgebracht indien daartoe vooraf vergunning wordt verleend door de Koning, op eensluidend advies van de vestigingscommissie waarvan sprake in artikel 6 ; dat artikel 3, paragraaf 1, van laatstvermeld koninklijk besluit nader bepaalt dat een voor het publiek opengestelde officina alleen kan worden opgericht indien in haar verband een vergunning werd verleend op grond van de eisen van de volksgezondheid met inachtneming onder meer van 'de gegevens die een beslissende invloed kunnen hebben op de uitoefening

¹⁹ Cass. 7 juli 1949, Arr. 463, Bull. 534 ; 19 januari 1959, Arr. 396, Bull. 494.

²⁰ Zie p. 4 en noot 2.

²¹ Bekendgemaakt op 4 november 1972 en van kracht geworden dezelfde dag.

²² Zie ook artikel 10.

van normale werkzaamheden voor de gevestigde officina's' (littera d) ;

Overwegende dat, indien voormelde artikelen bepalen dat een vergunning alleen op grond van de eisen van de volksgezondheid kan worden verleend, zij nochtans inhouden dat een vergunning kan worden geweigerd op grond van gegevens die een beslissende invloed kunnen hebben op de uitoefening van normale werkzaamheden voor de gevestigde officina's ; dat een dergelijke regeling, in verband gebracht met de andere voorschriften van voormeld artikel 3, paragraaf 1, onder meer met die welke onder litt. a/ en b/ voorkomen, de bescherming van de materiële belangen van de gevestigde officina's beoogt en niet alleen in functie van de vereisten van de volksgezondheid wordt getroffen zoals bepaald bij voormeld artikel 4, paragraaf 3, van het koninklijk besluit nr. 78 van 10 november 1967 ;

Overwegende derhalve dat artikel 2 van het koninklijk besluit van 9 februari 1970, in zoverre het de op-richting van een voor het publiek opengestelde officina afhankelijk stelt van een in de door artikel 3 gestelde voorwaarden verleende vergunning, geen wettelijke steun vindt in voormeld artikel 4, paragraaf 3, en dat de rechter door toepassing ervan te maken artikel 107 van de Grondwet schendt ;

Overwegende dat de bestreden beslissing het op-richten door eiseres van een voor het publiek opengestelde officina zonder vergunning, in strijd met de bepalingen van het koninklijk besluit van 9 februari 1970, als een zware fout beschouwt die rechtstreeks de waardigheid van het beroep van apotheker aantast ; dat de beslissing bovendien oordeelt dat indien eiseres het recht had de wettelijkheid van bedoelde bepalingen te betwisten, zij zich nochtans middelerwijl moest gedragen 'naar de voorschriften van de van kracht zijnde wetgeving' ;

Overwegende dat de rechter, die de onwettelijke bepalingen van een koninklijk besluit niet mag toepassen, geen tuchtstraf mag opleggen alleen wegens het niet-naleven van deze bepalingen ;

Dat voormelde middelen gegrond zijn ;

Om die redenen,

Decreteert de afstand van de op 24 januari 1972 ingestelde voorziening ; uitspraak doende op de op 4 februari 1972 ingestelde voorziening, vernietigt de bestreden beslissing ;

Beveelt dat van dit arrest melding zal worden gemaakt op de kant van de vernietigde beslissing ;

Houdt de kosten aan opdat hierover door het rechtscollege van verwijzing zou worden beslist ;

Verwijst de zaak naar de Raad van beroep, met het Nederlands als voertaal, van de Orde der apothekers uit andere leden samengesteld.

HOF VAN BEROEP TE GENT

4e KAMER—21 JUNI 1972

Voorzitter : de h. G. Morel de Westgaver
Raadsheren : de hh. De Brauwere en Colle
Advocaat-generaal : de h. A. De Geest
Advocaat : Mr. H. Allaerts

Openbare zedenschennis—Grammofoonplaat—Gedrukt geschrift—Verspreiden van grammofoonplaten met schunnigheden—Persmisdrijf—Schunnigheden door middel van grammofoonplaten in een openbare plaats ten gehore brengen—Art. 383, lid 2, Sw.—Geen persmisdrijf.

Beklaagde wordt vervolgd wegens het in de openbare bijeenkomsten of plaatsen bedoeld in art. 444, lid 2, Sw., ten gehore brengen van op grammofoonplaten voorkomende schunnigheden.

Het tentoonstellen, verkopen of verspreiden van liederen of andere teksten, strijdig met de goede zeden en gereproduceerd door middel van grammofoonplaten, die als gedrukte geschriften kunnen gelden, dient weliswaar als een persmisdrijf te worden beschouwd, dat overeenkomstig art. 98 Grondwet tot de bevoegdheid van de jury behoort, maar het ten deze te laste gelegde feit bestaat enkel in het herhaaldelijk ten gehore brengen van schunnigheden in een openbare plaats (art. 383, lid 2, Sw.), wat, ongeacht de middelen die daartoe worden gebruikt, op zichzelf een wanbedrijf uitmaakt, dat als zodanig tot de bevoegdheid van de correctionele rechtbank behoort.

V.d.H.

Beklaagd van te Brugge op verschillende stonden tussen 1 en 23 juni 1970 :

schunnigheden te hebben gezongen, gelezen, voorgedragen, ten gehore gebracht of geuit in de openbare bijeenkomsten of plaatsen bedoeld in artikel 444, tweede lid van het SWB., en namelijk :

de schunnigheden voorkomende op volgende platen : 'Candy', uitgegeven door P. M. 'Manus'

—Alles uit ... goed voor U

—Lexy, ik ben zo sexy

—'Heet in de mond'.

Overwegende dat door het onderzoek, en meer bepaald op grond van de verklaring van de beklaagde, vaststaat dat deze in haar herberg, d.i. in een voor het publiek toegankelijke plaats, herhaaldelijk de litigieuze fonoplaten op de juke-box heeft afgedraaid en aldus in het openbaar de erop voorkomende schunnigheden heeft ten gehore gebracht ;

Overwegende dat, indien het tentoonstellen, verkopen of verspreiden van liederen of andere teksten strijdig met de goede zeden en gereproduceerd door middel van fonoplaten, die als gedrukte geschriften kunnen gelden, als een persmisdrijf dient beschouwd te worden dat, overeenkomstig artikel 98 van de Grondwet aan de beoordeling van de jury wordt voorbehouden, nochtans de telastelegging die in de dagvaarding is voorzien enkel bestaat in het herhaaldelijk ten gehore brengen van schunnigheden in een openbare plaats (artikel 383, tweede lid, van het Strafwetboek) ;

Overwegende dat, ongeacht de middelen die daartoe worden aangewend, het hier bedoeld openbaar ten gehore brengen van schunnigheden op zich zelf een wanbedrijf uitmaakt, dat als dusdanig tot de bevoegdheid van de correctionele rechtbank behoort ;

Overwegende dat de eerste Rechter terecht kennis heeft genomen van de feiten en de telastelegging voor

bewezen heeft verklaard ; dat echter de uitgesproken straf, naar het oordeel van het Hof, te zwaar voorkomt en dient te worden beperkt tot de door de eerste Rechter uitgesproken geldboete, dit met aanneming ten voordele van de beklaagde van verzachtende omstandigheden voortspruitende uit de afwezigheid in haren hoofde van zware correctionele veroordelingen ;

Op die gronden,

Het Hof, recht doende op tegenspraak ;

Gelet op artikel 24 der Wet van 15 juni 1935, artikel 211 van het Wetboek van Strafvordering, artikelen 65 en 85 van het Strafwetboek, alsook de wetbepalingen aangehaald in het aangevochten vonnis, ter rechtzitting van heden door de heer Voorzitter hernomen, met uitzondering van artikelen 8 en 14 § 1 der Wet van 29 juni 1964, niet meer van toepassing ;

Verklaart de hogere beroepen ontvankelijk en, erover beslissende,

Acht geen termen aanwezig om voor recht te verklaren dat de telastelegging een persmisdrijf uitmaakt ;

Bevestigt het aangevochten vonnis, mits deze enkele wijziging dat de tegen de beklaagde uitgesproken hoofdgevangenisstraf van één maand met gewoon uitsstel voor een duur van drie jaar niet behouden wordt.

NOOT—1. Het strafwetboek van 1867 beteugelde de openbare zedenschennis door handelingen (art. 385 Sw.) en door geschriften of prenten (art. 383 Sw.), doch de mondelinge uitingen van schunnigheden bleven ongestraft. Deze leemte werd verholpen door de wet van 28 januari 1905 tot aanvulling der artikelen 383 en 386 van het Strafwetboek, die pas na zeven jaar moeizame besprekingen tot stand kwam, maar waarvan de strekking — zoals blijkt uit het onderhavige arrest, waartegen het cassatieberoep bij arrest van 21 november 1972 verworpen werd — tot op heden niet is afgezwakt.

Het volstaat even de Winkler Prins na te slaan om te weten dat Charles Cros in 1877 een experimentele grammofoon — die hij toen nog 'paleophone' noemde — heeft uitgevonden en dat Emile Berliner een tiental jaren later een octrooi heeft aangevraagd om zinken speelplaten te vervaardigen, of dat V. Poulsen reeds in 1898 de eerste magnetische band ontworpen heeft, maar uit de in de wet van 1905 gebezigde terminologie valt niet duidelijk af te leiden of benevens de liederen en voordrachten, ook de grammofoonplaten bedoeld werden.

2. De studie van de parlementaire voorbereiding heeft aan het licht gebracht, dat om en bij de eeuwwisseling er reeds een hele industrie bestond die zich gespecialiseerd had in schunnige platen en fonograafrollen. De wetgever was zich daar terdege van bewust en tijdens de besprekingen in de Kamer werd door Volksvertegenwoordiger Segers op 21 november 1902 een amendement ingediend dat hij als volgt toelichtte : 'Aujourd'hui, les chansons et les récits immoraux ne sont plus débités ou chantés seulement directement par les personnes. Il existe un autre abus. La chanson et le récit sont débités par le phonographe, le graphophone, le zonoophone et d'autres instruments automatiques (rires). Et vous avez tort de rire, messieurs, car l'abus que je dénonce est des plus graves.'

Ces appareils enregistrent complaisamment les chansons et les récits obscènes, les redisent des milliers de fois au public et nous en voyons installés de tous côtés. Il y en a le long de nos boulevards, nous en voyons dans les cafés, nous en trouvons même à la devanture des magasins. J'en ai vu un cette semaine à Anvers à l'étal d'un charcutier qui avait

imaginé ce bizarre et nouveau moyen de réclame pour attirer et retenir la clientèle (rires).'

De h. Terwagne : 'Il débitait des cochonneries, celui-là. (Nouveaux rires)' — 'De pareils procédés ne sont que plaisants lorsque le phonographe reste honnête ; mais il n'arrive que trop aujourd'hui que l'on fait débiter en public au phonographe les chansons les plus grivoises... Je ne comprendrais pas que l'on punisse une personne lorsqu'elle chante elle-même un couplet qui froisse la pudeur et que l'on ne la punisse plus lorsqu'elle prend la précaution de faire chanter le couplet par un phonographe...' (*Parl. Handelingen*, Kamer, 1902-1903, bl. 41).

Het amendement lokte enkele dagen later de volgende sarcastische opmerkingen uit van C. Huysmans : '...Si l'honorable membre voulait atteindre toutes les manifestations de la parole imitée, je l'engagerais à ajouter dans son amendement les pies et les perroquets auxquels on pourrait aussi apprendre des cris obscènes' (*Parl. Handelingen*, Kamer, 1902-1903, Zitting van 26 november 1902, bl. 71).

3. Ten einde voldoening te schenken aan de h. Segers werd de oorspronkelijke tekst gewijzigd en werd de term 'ten gehore gebracht' ingevoegd (Verklaring van Volksvertegenwoordiger Dohet, *Parl. Handelingen*, Kamer, 1902-1903, Zitting van 26 november 1902, bl. 72). Dit blijkt eveneens uit het verslag van de senaatscommissie van 21 januari 1903 waarin vermeld wordt : 'Ensuite de l'observation de M. le Ministre de la Justice, les mots 'faire entendre' ont été introduits dans l'amendement avant le mot 'proféré' en vue d'atteindre les obscénités qui pourraient être articulées mécaniquement, par exemple à l'aide d'un 'phonographe-pornographe' (*Parl. Bescheiden*, Senaat, 1903-1904, n° 29).

Tijdens de besprekingen in de Senaat, voegde de Minister van Justitie, J. Van den Heuvel, daaraan toe : 'L'honorable M. De Mot pose une question : 'Dans le texte actuel, dit-il, figurent les mots 'faire entendre'. Ces mots me semblent impliquer un progrès très considérable réalisé par le nouveau texte. Si je les comprends bien et je demande à l'honorable ministre de vouloir bien s'expliquer sur ce point, ils signifient que non seulement l'exploitant qui met à la disposition du public un phonographe sera puni, mais que celui qui fait chanter un acteur dans son établissement, doit aussi être considéré comme auteur principal de ce qui est chanté'. Une remarque préalable. C'est que les mots 'fait entendre' figuraient déjà dans le texte antérieur qui avait été voté par la Chambre. Ces mots y avaient été introduits à la suite d'une observation de l'honorable M. Segers relative à l'emploi de plus en plus fréquent des phonographes. Lorsque, tout récemment, après la discussion qui eut lieu au Sénat, l'honorable rapporteur soumit à la commission de la justice une nouvelle rédaction, je remarquai que les mots 'fait entendre' n'y figuraient point, et j'ai demandé s'il n'entraînait pas dans les vues de la commission de les y réintroduire. N'est-il pas juste de punir le fait de mettre à la disposition du public un phonographe répétant des paroles obscènes alors que l'on frappe le fait de chanter ou de dire de semblables paroles ? Qu'on ne dise pas que le mal est rare. Il est plus fréquent qu'on ne le pense. A en juger d'ailleurs par ce qui se passe dans certaines villes de France, les abus, si on ne les arrête rapidement, pourraient se répandre et se généraliser. Telles furent mes observations à la commission du Sénat et celle-ci, pour y faire droit, crut ne pouvoir mieux faire que de reprendre dans le nouveau texte les mots 'fait entendre'.

4. Dès lors, quand M. De Mot m'interroge et me demande quelle est l'interprétation qu'il faut donner à ces mots, je crois pouvoir lui répondre qu'en tant qu'ils ajoutent quelque chose aux mots 'chantés, lus, récités, proférés', qui précèdent, ils concernent l'emploi d'instruments, phonographes ou autres, répétant des paroles obscènes. En d'autres termes, 'fait entendre' suppose ou bien une obscénité dite par son auteur

ou bien une obscénité répétée par un instrument que son auteur met à la disposition du public.

L'exploitant qui paye un chanteur ou un diseur de choses obscènes, qui n'émet pas lui-même des paroles outrageantes, mais qui engage une personne se livrant à des outrages punissables, doit-il être envisagé comme frappé par l'expression 'faire entendre' comme s'il était l'auteur direct des obscénités ? Je ne le crois pas.

Assurément, semblable interprétation n'était pas dans ma pensée en proposant cette ajoute. En voici les raisons. D'abord parce que 'faire entendre' me semble supposer un acte personnel, soit celui de parler, soit même celui de placer dans le public un instrument 'parlant'. Ensuite parce que l'exploitant, quoique le plus souvent répréhensible, ne me paraît pas devoir toujours être envisagé a priori comme coupable. Il peut n'avoir pris, en fait, aucune part, ni directe, ni indirecte à l'outrage commis par l'acteur, être lui-même très opposé à toute obscénité et profondément regretter qu'on ait abusé de sa confiance.

Mais, me dira-t-on, il n'en est pas toujours ainsi ! Je le sais et aussi je réponds que, pour atteindre l'exploitant lorsqu'il est responsable des obscénités qui ont été dites ou chantées, il est inutile d'étendre outre mesure la portée du texte projeté. Bien plus judicieusement que ne pourrait le faire une règle absolue, doit intervenir ici l'appréciation du juge, qui pourra, utilisant les dispositions du Code pénal sur la complicité, frapper plus ou moins fortement l'exploitant auquel il y a véritablement quelque chose à reprocher. Le juge dira, en tenant compte des multiples circonstances de fait, si l'exploitant doit être considéré comme étranger aux obscénités chantées, n'ayant commis aucun acte d'intervention répréhensible, ou bien si, dans l'espèce, il doit être envisagé comme complice de l'infraction, ou même comme un réel coauteur.

Il y a là des modalités de participation extrêmement diverses et que vous ne pouvez écarter, si vous ne voulez pas frapper en aveugle avec une impitoyable rigueur... (*Parl. Handelingen*, Senaat, 1903-1904, Zitting van 23 januari 1903, bl. 152).

Het vorstaande arrest is misschien wel een van de zeldzame toepassingen van dit wetsartikel, maar de interpretatie van het hof van beroep strookt volkomen met de bedoelingen van de wetgever zoals die uit de rechtshistorie blijken.

5. Waar het Gentse hof echter besliste, dat een grammofoonplaat als een gedrukt geschrift dient te worden beschouwd, staan we niet alleen voor een nieuwigheid in het Belgisch strafrecht, maar tevens voor een schoolvoorbeeld van analogische toepassing van strafbepalingen. Het mag dan ook betwijfeld worden of alle juristen zonder meer vrede zullen nemen met deze apodictische uitspraak.

Er schijnt in België geen voorafgaande studie aan dit onderwerp gewijd te zijn – het probleem kwam trouwens slechts tangentiaal te berde vermits de tentoonstelling, de verkoop of de verspreiding van schunnigheden door middel van grammofoonplaten niet eens in de telastegging waren bevat – maar deze omstandigheden nemen het belang van de onderhavige rechterlijke beslissing niet weg.

In Frankrijk werd het probleem uitgediept ter gelegenheid van de bestrijding van nazi-propaganda (platen met Hitlers redevoeringen kennen een nieuw succes) en hoewel de wetgeving inzake persmisdrijven en aanverwante delicten er grondig van de Belgische verschilt, toch zal deze recente Franse rechtspraak en doctrine zeer nuttig zijn bij deze studie. Bondigheidshalve moet ik mij beperken tot de vermelding van de rechtliteratuur : Cass.fr., 14 januari 1971, *J.C.P.* 1971, II, n° 16.943 met noot van P. Chambon ; *Gaz. pal.*, 1971, I, 180 ; *J.C.P.*, 1972, I, n° 17.022 met noot van H. Blin ; het verslag van raadsheer F. Chapar werd gepubliceerd in *D.*, 1971, 101 en de conclusies van advocaat-generaal Bouche-

ron in *Gaz. pal.*, 1971, II, *Doctrine*, bl. 585 ; J. Goulesque, 'Chronique du parquet et de l'instruction', bl. 185 in *Rev.sc. crim. et dr. pénal comparé*, 1971.

6. Ook na deze beslissing blijven nog heel wat vragen onbeantwoord en ik haal ze hier slechts aan om te onderstrepen, hoe voorzichtig men moet zijn bij de hantering van het begrip 'persmisdrijf'. Geldt de vereenzelviging van speelplaten met gedrukte geschriften ook voor bandopnamen, mits deze voldoende verspreid worden of publiciteit krijgen ? En als bandopnamen nu het voorwerp van persmisdrijven kunnen uitmaken, zullen de vervalsingen van bandopnamen dan bestraft worden als valsheden in geschriften en het ten gehore brengen van deze vervalste spoelen als gebruik van valse stukken ? Geldt dit ook voor radiouitzendingen en televisieprogramma's waar het interview onvolledig of in verkapt vorm wordt omgeroepen ? Wie zou ooit hebben durven vermoeden dat een valsheid in geschriften stereofonisch kon worden beluisterd of door middel van een wandelradio kon worden opgevangen ?

Zo de single geen tekst bevat, maar zuchten, gehijg, kreten of andere suggestieve ontboezemingen, zullen deze niet verwoorde schunnigheden dan eventueel ook persmisdrijven uitmaken ?

Een mondelinge belediging die via een bandopname met de nodige publiciteit verspreid wordt, zou dan meteen een persmisdrijf worden, hetgeen in feite neerkomt op de depenalisering van dergelijke aanrandingen van de eer en de goede naam omdat persmisdrijven in België nu eenmaal niet worden vervolgd voor het assisenhof. Door middel van bandopnamen zou de belager praktisch ongestraft andermans eer in het gedrang kunnen brengen en de gelaedeerde zou zelfs geen recht op antwoord kunnen laten gelden.

Welke invloed zal de vooropgestelde vereenzelviging uitoefenen op de toepassing van artikel 1 van de wet van 20 december 1852 tot bestraffing van de beledigingen aan de hoofden van vreemde staatsbesturen of van artikel 6 van de wet van 12 maart 1858 betreffende de misdaden en wanbedrijven die afbreuk doen aan de internationale betrekkingen ? Is de wet van 11 april 1936 betreffende de invoer van vreemde publicaties ook toepasselijk op grammofoonplaten ?

7. Ten slotte komt het mij voor dat in dit systeem de kleine man die een schunnig draaiertje – dat vrij in de handel verkrijgbaar is en zelfs vooraan op de hitparade staat – in zijn diskobar ten gehore brengt, bestraft wordt, maar dat de hoofdschuldigen vrij uitgaan omdat de vervaardiging, de verkoop en de verspreiding van schunnige elpees persmisdrijven zijn die uiteraard niet worden vervolgd. Trouwens, men kan zich afvragen of het de kastelein is die de verboden draaischijven ten gehore brengt, dan wel de argeloze diskofiel die automatisch de platenmolen in beweging brengt door een geldstuk in de gleuf te laten vallen.

Van de ene kant kunnen diskografen, topzangers en platenpikkers ongestraft duizenden schunnige platen op de markt gooien en er ook nog een flinke stuiver aan verdienen, omdat dergelijke 'persmisdrijven' toch nooit voor een assisenhof worden gebracht, maar de onbezonnen of onvoorzichtige herbergier die 'Lexy, ik ben zo sexy' in zijn jukebox afdraait, komt voor de correctionele rechtbank op risico van krachtens de wet van 7 juli 1967 het verval van het recht tot exploitatie van een dranksluiterij op te lopen.

Men hoeft geen socioloog of geen criminoloog te zijn om te beseffen dat hier de billijkheid geweld wordt aangedaan. In een strafstelsel waar de persmisdrijven gedepenaliseerd werden, schijnt het niet aangewezen het niemandsland van de drukpersmisdrijven nu ook nog uit te breiden tot allerlei vormen van pornografische klank- of woordopnamen.

A. Vandeplas

BOEKBESPREKING

L.J. Brinkhorst, Grondlijnen van Europees Recht, (met de medewerking van J.A. Winter).—Groningen, H.D. Tjeenk Willink 1973, 131 blz.

Voor de studenten der juridische faculteit te Groningen worden elk jaar een aantal colleges gegeven over elementair internationaal recht waarbij ook de Europese Organisaties bestudeerd worden. Het boek dat thans gepubliceerd werd is hiervan de neerslag. Het bespreekt de voornaamste van de Europese instellingen, hun structuren en hun bevoegdheden.

Bijzondere aandacht werd besteed aan de groei van deze nieuwe rechtsgemeenschappen. Het boek is zeer geschikt als inleiding in het Europees recht en verstrekt een zeer uitgebreid aantal gegevens in een beknopt bestek. Daarop volgt een uiteenzetting van de vele modaliteiten van mondiale en regionale samenwerking na 1945 en de menigvuldige organisaties die hieruit zijn gegroeid. Meer in het bijzonder wordt er een uitgebreid hoofdstuk gewijd aan de doelstellingen en resultaten van de E.E.G. waarin al wat essentieel is betreffende het Europees recht wordt uiteengezet.

Er wordt een schets gegeven van het institutionele kader van de Europese gemeenschappen (commissie, raad, parlement, Hof van Justitie), om dan meer bijzonder de klemtoon te leggen op de besluitvorming in de E.E.G.

Zeer belangrijk is het overzicht van de rechtsbescherming in de Europese gemeenschappen, de procedure voor het Hof van Justitie als constitutionele rechter en als administratieve rechter en de prejudiciële procedure.

Het boek wordt besloten met een overzicht van de verhouding tussen gemeenschapsrecht, nationaal recht en volkenrecht.

Overzichtelijke tabellen en wegwijzers naar literatuur voltooien het werk dat een uitstekende inleiding vormt tot het Europees recht.

R.V.

Marcel Briers, Handboek van de Gerechtsdeurwaarder.—Brussel.—Etabl. Emile Bruylant.—1973.—495 blz.

Dat het in werking komen van het gerechtelijk wetboek aanleiding zou geweest zijn tot het verschijnen van nieuwe formulierboeken was vanzelfsprekend.

Verschillende ploegen hebben zich aan het werk gezet en geleidelijk verschijnen de afleveringen van meerdere formulierboeken waarvan de afwerking nog wel geruime tijd op zich zal laten wachten.

De heer gerechtsdeurwaarder Marcel Briers heeft de moed gehad heel alleen het werk aan te vatten en het thans verschenen handboek van de gerechtsdeurwaarder samen te stellen.

Dit handboek, speciaal bestemd voor de collega's van de auteur, is echter een wegwijzer die aan alle juristen de grootste diensten zal bewijzen daar ongeveer alle procedures, zowel in burgerlijke als in handelszaken, aanleiding hebben gegeven tot het uitwerken van typeformulieren die voor de praktijk onontbeerlijk zijn.

Bij het overzien van deze formulieren hebben wij kunnen vaststellen dat zij in de eerste plaats opgesteld zijn in een zeer behoorlijke taal wat wij van harte toejuichen. Zij bestrijken ongeveer de gehele inhoud van het gerechtelijk wetboek, van het burgerlijk wetboek en van het wetboek van koophandel.

Het zal zelden voorkomen dat men in de dagelijkse praktijk andere formulieren zou nodig hebben dan deze die in het boek te vinden zijn.

De auteur heeft zich echter niet beperkt tot het opstellen van akten; hij heeft elk model voorzien van een aantal noten met verwijzing naar een zeer uitgebreide jurisprudentie en naar allerlei auteurs die detailkwesties van de behandelde stof hebben onderzocht. Aldus is het werk, naast zijn betekenis als formulierboek, ook een beknopte maar voortreffelijke handleiding van de rechtspleging geworden. De allereerste wetgeving is in het handboek in aanmerking genomen. De geweldige inspanning die de Heer Briers zich heeft getroost om heel alleen dit reusachtig werk tot stand te brengen dwingt bewondering af en niet alleen zijn collega's gerechtsdeurwaarders doch alle practici van het recht zullen het op prijs stellen zijn handboek voortdurend naast zich te hebben voor de uitoefening van hun dagelijkse activiteit.

De Heer Minister van Justitie A. Vranckx drukte in een voorwoord zijn grote voldoening uit over het verschijnen van deze publicatie.

R.V.

Revue Zaïroise de Droit, Numéro spécial, 1971, Mélanges en l'honneur d'Antoine Rubbens (O.N. R.D., B.P. 3682, Kinshasa-Gombe).

Toen decan A. Rubbens in 1968 Kongo (thans Zaïre) verliet, vatten enkele collega's en oud-studenten het plan op hem als huldeblijk een verzameling juridische opstellen aan te bieden. Dit hulde-album verscheen als speciaal nummer van de *Revue Zaïroise de Droit* te Kinshasa¹.

Men vindt er vijftien bijdragen in over onderwerpen die verschillende rechtstakken betreffen. Het ware een onbegonnen taak ze alle te bespreken. Daarom maar een inhoudsoverzicht:

Le juge zaïrois et l'interprétation des principes généraux du droit national (prof. Kalongo Mbikayi en Buka (Washington Albert)).

Réflexions sur le rôle du juge dans l'élaboration d'une solution de droit (prof. Walter van Gerven).

Les critères de priorité de la recherche criminologique (prof. Guy Houchon).

De la neutralité au neutralisme (prof. Nguyen Chanh Tam).

La République du Zaïre et la coopération judiciaire internationale (prof. Nguya-Ndila Malengana).

Les rapports constitutionnels et réels du pouvoir législatif et du pouvoir exécutif dans le système politique africain du type présidentiel (prof. Kabange Ntabala).

¹ De *Revue Zaïroise de Droit* wordt door de Office National de la Recherche et du Développement (B.P. 3682 Kinshasa-Gombe) uitgegeven. Het tijdschrift verschijnt tweemaal per jaar. Abonnementsprijs 6 U.S. \$.

The future of sentencing in Nigeria (prof. *Alan Milner*).

Les mesures de sûreté de l'état et leur réglementation légale (prof. *Jacques Verhaegen*).

Réflexions sur les conflits de lois dans les sociétés africaines (prof. *Georges van Hecke*).

Le champ d'application du livre des personnes depuis l'abrogation de l'immatriculation (prof. *Johan M. Pauwels*).

Conflits de coutumes au Zaïre à la lumière des principes des conflits de lois (prof. *John H. Crabb*).

La fonction juridictionnelle selon Carré de Malberg: perspective historique (prof. *Jean Roels*).

De l'assistance judiciaire en droit zaïrois (prof. *Bayona-Ba-Meya Muna Kimvimba*).

Les notions de moyens de cassation et d'ouvertures à cassation (prof. *Jacques H. Herbots*).

L'action civile d'office et les problèmes d'application qu'elle pose (Art. 114 de l'O.L. du 10 juillet 1968) (prof. *Emile Lamy*).

Ongeveer de helft van de bijdragen in deze bundel betreffen het eigenlijke Zaïrese recht, dat in decaan *A. Rubbens* een bijzonder toegewijd promotor heeft gevonden. Meer nog dan de studies zelf, getuigen de namen van meerdere auteurs van de arbeid die hij in Afrika heeft verricht en die renderend blijkt te zijn, aangezien hij in mensen was geïnvesteerd.

De studies worden voorafgegaan door een biografie en een bibliografie van decaan *A. Rubbens*. Ze bewijzen zijn intense arbeidskracht: naast zijn beroepsbezigheden als koloniaal ambtenaar eerst, later als advocaat, nog later als universiteitsprofessor, vond hij de tijd voor één en zeventig publicaties, waaronder zijn zeer gewaardeerd standaardwerk over het Zaïrees gerechtelijk recht, waarvan tot op heden twee delen verschenen.

Prof. Johan Pauwels

RECHTERLIJK LEVEN

Hof van Cassatie - Plechtige openingszitting van 3 september 1973

Het Hof van Cassatie heeft op 3 september zijn plechtige openbare terechtzitting gehouden waarin overgegaan werd tot de installatie van Baron Vingotte, Advocaat-Generaal bij het Hof van Beroep te Brussel, die benoemd werd tot Raadsheer in het Hof van Cassatie bij Koninklijk Besluit van 20 juli 1973 en van de heer Velu, Procureur des Konings bij de rechtbank van Eerste Aanleg te Brussel benoemd tot Advocaat-Generaal bij het Hof van Cassatie door Koninklijk Besluit van 23 juni 1973.

Nadat deze hoge magistraten de wettelijke eed hadden afgelegd in handen van de heer Eerste Voorzitter werd de openbare redevoering uitgesproken door de heer Procureur-Generaal Ganshof van der Meersch die in de Nederlandse taal handelde over het onderwerp 'Overwegingen omtrent de kunst recht te spreken en de uitoefening van het rechterlijk ambt'.

Deze merkwaardige redevoering zal in het volgend nummer van het Rechtskundig Weekblad gepubliceerd worden.

BALIELEVEN

Orde der Advocaten bij de balie te Oudenaarde

Samenstelling van de Raad der Orde voor het gerechtelijk jaar 1973-1974.

Stafhouder: Mr. De Troyer Remi; leden: Mr. de Munter René, Mr. De Brouwer Robert, Mr. Heerman Cyriel; Secretaris: Mr. Van den Daele Bernard.

Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen

De Vlaamse Conferentie der Balie van Antwerpen richt op vrijdag 28 september te 8 u 30 in de zittingszaal van het Hof van Assisen in het gerechtsgebouw een voodrachtavond in waarop het woord zal gevoerd worden door Zijne Excellentie Mr. *J.M.A.H. Luns*, Sekretaris-Generaal van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie die een spreekbeurt zal houden over het onderwerp « De Alliantie in een tijd van verandering ».

Conferentie der Jonge Balie te Kortrijk

De Conferentie van de Jonge Balie te Kortrijk houdt haar plechtige openingsvergadering op zaterdag 29 september 1973 te 15 u 30 in het Gerechtsgebouw te Kortrijk.

De openingsrede wordt uitgesproken door Mter André d'Halluin, die zal handelen over « Reklame in het spanningsveld tussen adverteerder, gebruiker en mededinger ».

Onmiddellijk na de openingsvergadering wordt een receptie aangeboden.

's Avonds om 19 u 30 gaat het traditioneel banket door in de zaal van het Hotel du Damier, Grote Markt 42 te Kortrijk.

TIJDSCHRIFTEN

(België-Nederlandstalig)

Omnilegie.—jg. 1973—april

Wetgeving.

Tijdschrift voor Gemeenterecht.—jg. 1973—nr. 5

Wegen—(vervolg).—Belastingen (gemeente).—Belastingen (gemeente)—Stedebouw.—Benoemingen.—Burgemeester.—Gezwoenen.—Leurhandel.—Openbare onderstand (commissie van).

nr. 6

Openbare onderstand (commissie van).—Personeel (gemeente).—Stedebouw.—Straatbenamingen.—Volkswoningen.—Waterlopen (onbevaarbaar).

Oriëntatie.—jg. 1973—nr. 5

R. De Paepe, Wanneer een werknemer de pensioenge-rechtigde leeftijd bereikt.—G. Quackelbeen, Enkele randbe-merkingen bij loonindexatie.—Flitsen, problemen van so-ciale actualiteit.—Recente rechtspraak.—Beëindiging van de arbeidsovereenkomst wegens dringende redenen.—F.A.P. Bundervoet, Van bedrijfspersoonlijkheid naar bedrijfsfilo-sofie.

nr. 6

D. Parisi-Dresse, Het commissieloon van de handelsver-teenwoordiger en het sociaal recht.—R. De Paepe, Toepas-sing van de loongrenzen voor de R.M.Z.-bijdragen.—M. Meersschaut, De « sociale » inspectie.—Recente rechtspraak betreffende de arbeidsovereenkomst.—Flitsen, problemen van sociale actualiteit.—F.A.P. Bundervoet, De werkbazen-positie in het gedrang.

RECHTSKUNDIG WEEKBLAD

REDACTIE: RIDDER RENE VICTOR. HOOFDREDACTEUR

E. BOONEN. C. CAENEPEEL

REDACTIEADRES: PROF. MR. RIDDER RENE VICTOR, BRITSELEI 40, 2000 ANTWERPEN

OVERWEGINGEN OMTRENT DE KUNST RECHT TE SPREKEN EN DE UITOEFENING VAN HET RECHTERLIJK AMBT

Rede uitgesproken door Procureur-Generaal W.J. Ganshof van der Meersch op de plechtige openingszitting van het Hof van Cassatie op 3 september 1973.

Bijna in de avond gekomen van een rechterlijke loopbaan die zich over een tijdspanne van reeds meer dan vijftig jaren heeft uitgestrekt, en bij de vervulling van mijn opdracht op deze plechtige vergadering van uw verenigde kamers het gerechtelijk jaar voor geopend te verklaren, ben ik er mij meer dan ooit van bewust dat, zelfs wanneer wij ons ambt naar beste vermogen hebben uitgeoefend zoals de wet het wil, onze taak niettemin onvoltooid blijft.

Eén plicht moet ik nog vervullen. Een dwingende plicht in deze tijd van diepgaande kentering in onze hedendaagse maatschappij: u de overwegingen mee te delen waartoe men thans moet komen door een helder inzicht in de toestand van de rechterlijke orde, die hier te lande altijd onaangetast in zo hoog aanzien is blijven staan.

Over de plaats van de rechterlijke macht in de maatschappij wil ik u spreken. De plaats die wij moeten innemen om ze te dienen. De plaats die wij in de werkelijkheid innemen. De geest die ons moet leiden. Nu het recht dat de rechter toepast, en de organisatiemaatregelen die hem daartoe in staat moeten stellen alom en luidruchtig worden aangeklaagd als niet meer geschikt voor deze tijd.

HET GERECHT IN DE BRANDING VAN DE ALGEMENE CONTESTATIEBEWEGING

De regels die de uitoefening van het overheidsambt beheersen worden op de korrel genomen. De instellingen moeten het soms tot in hun bestaan toe ontgelden. De geschiedenis zal dit verschijnsel ongetwijfeld stempelen tot een der kenmerken van onze tijd.

Wel is het voor degenen die de hoogste verantwoordelijkheden dragen, een plicht zich met moed en doorzicht tegen deze onberedeneerde stromingen te verzetten. Moet dit verschijnsel evenwel voor hen niet een aanleiding zijn om zich te bezinnen omtrent het ambt dat zij vervullen? Mogen zij zich verlaten op de al te vaak slechts schijnbare rechtvaardiging die de gewoonte en soms zelfs de traditie opleveren?

Deze kritiek, die veelal aprioristisch gehanteerd wordt, is niet beperkt tot ons land. Zij komt overal tot uiting waar vrijheid van mening heerst. Zij is het gevolg van een algemeen streven naar een vaak denkbeeldige individuele bevrijding en van de aanvechting van het gezagsbeginsel. Zij is tevens een gevolg van de ruime verbreiding van het onderwijs, de te lang opgehouden sociale ontwikkeling en de buitengewone vooruitgang van de informatiemedia, die grotendeels de instellingen dichter bij de massa hebben gebracht.

Het gerecht, zijn apparaat en werkwijze, worden in dit algemeen streven naar herwaardering niet ontzien.

Uit kracht van zijn gezag, weegt de rechter belangen af die tegen elkaar ingaan; de rechtsregel echter wordt niet door hem vastgesteld. Niet hij vermag de wet te wijzigen om ze aan de behoeften der samenleving of aan de evolutie der gedachten aan te passen. Hij heeft geen invloed op de diepere sociale oorzaken van de daden van degenen die hij berecht. Hij beveelt dwangmaatregelen en hij herstelt de verbroken orde; deswege, rechtstreeks met de mensen in aanraking komende, staat hij dan ook meer dan andere overheidspersonen bloot aan kritiek.

Om die reden ongetwijfeld heeft men trouwens gepoogd de rechter af te schermen door een plechtigheid en een afzijdigheid, die ietwat kunstmatig aandoen